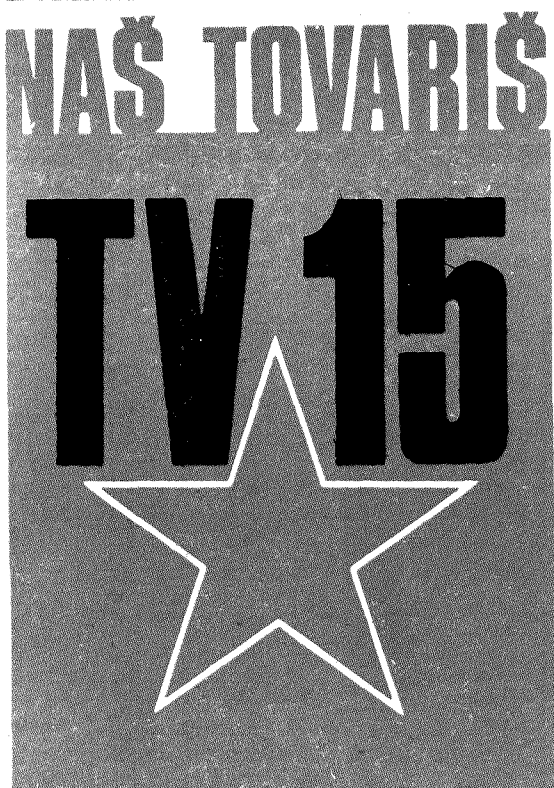

Št. 34/ 30. avgusta 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Živa Drole, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Zokalj-Jesih
Milenko Strašek

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Mladost – v njenih
rokah je naša pot
str. 3

Z jutrom se rojeva
nov dan
str. 4

Junaki puljske arene
str. 7

Godba Bračičeve
brigade
str. 9

Spomini na
partizanska letališča
str. 11

Zbor mladih na Mali planini

V nedeljo, 26. avgusta, je bila na Mali planini nad Kamnikom osrednja slovenska proslava v počastitev 60-letnice SKOJ. Niso slučajno izbrali prav Male planine. Tu in na Veliki planini so se nekdanji skojevci pogosto tajno sestajali. Šestega avgusta pred štiridesetimi leti je bila tu 5. državna konferenca SKOJ. Vodil jo je Ivo Lola Ribar. Navzočih je bilo 20 delegatov iz Slovenije, Hrvaške, Srbije in Črne gore. Takrat so sprejeli resolucijo »O enotnosti delavske in delovne mladine in organizacijskih vprašanj naše Zveze«. S to konferenco je SKOJ zaključil obdobje reorganizacije in postavil temelje, da je postal množična revolucionarna organizacija celotne jugoslovanske mladine.

Delež mlade generacije nekoč in danes

Izročilo starejših generacij, ki ga mladi sprejemamo in dograjujemo je veliko in slavno. Pa vendar, pred nami danes ne stoji nič manj pomembna naloga – izgrajevanje družbe, svobodnih, naprednih in ustvarjalnih ljudi. Ta cilj je tudi trdna vez, ki nas povezuje z mladimi pred desetletji, ki so v boju žrtvovali svoja življenja za boljše življenje.

Danes uspešno ustvarjamo družbenoekonomske in politične pogoje za dosledno uresničevanje ciljev, h katerim so stremele generacije borcev delavskega razreda, naprednih ljudi naše domovine. Tako kot je mlada generacija v vseh obdobjih revolucionarnega boja prispevala pomemben delež, saj je bila vedno ustvarjalna in kritična, tako tudi v sedanjem obdobju odločno prevzema nase odgovoren delež borbe za še uspešnejši razvoj; prispeva k reševanju ekonomskih, političnih, kulturnih, socialnih in drugih problemov naše socialistične samoupravne družbe. Pri tem pa se ponovno zavedamo aktualnih Kardeljevih besed, ko je zapisal:

»Uspehi ZSM in njen prispevek k razvoju socialistične družbe bo toliko večji, kolikor bo ustvarjala pogoje za širšo in hitrejšo vključitev mladih ljudi v vse vrste družbene odgovornosti in družbenega odločanja v delegatskem sistemu. Kajti tudi mlad človek, kakor tudi vsak drug, lahko samo v življenjski praksi pri delu in odgovornem odločanju preverja samega sebe, svoje ideje in pobude, pravilnost svojih stališč, pa tudi realne možnosti in sposobnosti družbe. Brez takšne družbene odgovornosti in brez takšnega preverjanja v praksi, bi se vsako mladinsko gibanje zgubilo v morju jalovih besed ali sektaškega avanturizma«.

ZSMS si prizadeva, da se mladi in organizacija kot celota čimbolj vključujejo v vsakodnevno odločanje in razreševanje problemov v delovnih organizacijah, KS, SIS, družbenopolitičnih skupnostih, skratka na vseh področjih družbenega življenja in dela...

... Na današnjem srečanju je prisotno tudi več kot 500 brigadirjev iz vseh desetih republiških in zveznih akcij, ki so letos potekale v SR Sloveniji. Ponovno lahko ugotovimo, da so MDA opravile svoj namen, saj s svojo aktivno prisotnostjo na vseh manj razvitih in manj razvitih območjih SRS prispevajo k njihovemu hitrejšemu razvoju. Postale so kovačnice novih kadrov, ki prav na akcijah spoznavajo vrednote dela kar prispeva k oblikovanju v celovito samoupravno socialistično osebnost.

(Iz govora predsednika RK ZSMS Borisa Bavdka, 26. avgusta 1979 na Mali planini)

Branko Mikulić:

V prvih vrstah boja za samoupravljanje

Branko Mikulić, član predsedstva CK ZKJ:

»V vojni so bili mladi v prvih vrstah, borili so se s puško v roki in se šele v redkih trenutkih oddiha ukvarjali z drugimi deli.

Zato morajo biti mladi tudi danes predvsem aktivni in resnični udeleženci bitke za samoupravljanje, se številneje in hitreje vključevati v boj za nove odnose. Če tega ni in se vsa njihova aktivnost konča pri tečajih marksističnega izobraževanja in udeleževanju v delovno-tekmovalnih manifestacijah, se kaj lahko zgodi, da postanejo mladi predmet manipulacije mladinskih voditeljev. Mladinska organizacija mora storiti vse, da prekine s parado verbalnega pojasnjevanja, svojo aktivnost mora mobilizirati in usmeriti zunaj obrobni tokov.

Z drugimi besedami, odgovoriti mora svojemu osnovnemu cilju: da je vsak mlad človek v prvih vrstah boja za samoupravljanje in delegatski sistem, da govori in deluje in ne da nekdo to dela v njegovem imenu.«

Nikola Stojanović:

Ne smemo sprejeti linije manjšega odpora

Nikola Stojanović, predsednik CK ZK BiH, je na tematski konferenci med drugim dejal:

»Težko je sprejeti, če nekdo išče takšno obliko samoupravnega organiziranja, ki zavira najboljši razvoj celote, kar – iz dozdennih interesov delavskega razreda, ki to niso – pripelje do vprašanja obstoja najboljše samoupravne organizacije. Če takšna obnašanja sprejememo, četudi so redka, indirektno sprejemamo trditev, da samoupravljanje ni najboljša oblika odnosov, s katerimi zagotavljamo najhitrejši razvoj vseh delov in celote.

V boju za samoupravljanje ne smemo sprejeti linije manjšega odpora. Imeti moramo jasne idejnopolične naloge in za njih se moramo dosledno boriti. Dileme ni. Bolje je, če z razvojem in s samoupravnim organiziranjem zagotovimo letno zaposlitev okoli tisoč delovnih ljudi, kot da se, zapirajoč vase, kregamo okoli tega, kdo bo zadržal ali povečal število zaposlenih za petdeset.«

Na Velem polju s spominom na tovariša Krištofa

»Tu, na Velem polju, sem vedno našel oddih in navdih za ustvarjalno delo. Ohranimo lepoto naših goranedotaknjeno.« To so besede Edvarda Kardelja, vklesane v spominsko ploščo, ki jo je Skupnost gojitvenih lovišč Slovenije postavila našemu velikemu revolucionarju in mislecu v bližini lovske koče na Velem polju. »Človek, ki ne vzdržuje ravnovesja v naravi, ga izgubi tudi v sebi!« je tovariš Kardelj pogosto dejal, ko je prihajal na lov v ta veličasten visokogorski svet pod Triglavom.

Nedeljske slovesnosti 26. avgusta ob odkritju spominske plošče so se udeležili številni gostje in predstavniki družbenopolitičnega življenja.

Foto: Joco Znidaršič

Titove izjave o mladini

Leta 1937 je Tito v časopisu Proleter zapisal takole: »Mladina je po svoji naravi taka, da mora v kakršnikoli obliki porabiti svojo energijo. Je borbena. A zmotno bi bilo izkoriščati to lastnost mladih samo od časa do časa za kakšne politične manifestacije. Tudi to je treba. Potrebno pa je znati ustvariti tudi možnosti za zabave, šport in razvedrilo.«

★

Na drugem kongresu USAOJ, leta 1944 v Drvarju, je tovariš Tito dejal: »Preživeli smo mnogo težkih preizkušenj, bilo je dosti ofenziv, veliko hudih bojov, v katerih ste vi, mladina Jugoslavije, še enkrat osvetlili lice našim narodom, da osvetlili pred vsem svetom. Naši narodi so lahko ponosni, ker imajo tako mladino, kajti narodu, ki ima tako mladino, se ni treba bati za svojo bodočnost.

Vi ste že od nekdaj, že pred vojno, bili nosilci enotnosti in bratstva. Mladina Jugoslavije je bila prva, ki je spodbujala bratstvo in enotnost med narodi Jugoslavije. Na žalost, malo jih je tedaj poslušalo ta preroški glas naše mladine. Pred vami je še vedno ta naloga...«

★

Leta 1946 je tovariš Tito v govoru graditeljem proge Brčko-Banovići dejal: »Ta proga in delo na njej ne pomeni samo oblikovanje enega prometnega objekta, pomembnega za naše gospodarstvo. Ne, tu se je dogajalo mnogo več. Tu se kujejo novi ljudje. Tukaj se kalijo in odhajajo z dela novi ljudje z novim mnenjem o delu. Oživlja se delovni kolektiv, ki je ponosen na svoje delo, na tisto, kar ustvari z lastnimi rokami. Tu se ustvarja, kali in še bolj krepi bratstvo in enotnost narodov...«

★

Ob otvoritvi del na trasi avtoceste Ljubljana-Zagreb je tovariš Tito dejal: »Po čem se naša mladina razlikuje od mladine v mnogih drugih državah? Odlikuje se po tem, da sprejema naloge ne po ukazu in ne kot posamezne naloge od vodstva zgoraj. Ona sama išče naloge in to najtežje: gradi objekte, katere je najtežje graditi, in ki se gradijo najdlje. Naj nam kdo pokaže, v kateri državi tako množično, tako enotno mladina nastopa in vloga vse svoje fizične in umske sposobnosti, da bi pomagala pri gradnji srečne bodočnosti tako zase kot za prihodnje generacije.«

★

Na proslavi 50-letnice SKOJ v Zagrebu, leta 1969, je tovariš Tito dejal: »Prepričan sem, da bi naša mladina, dosledna borbenim tradicijam NOB, prav tako odločno branila neodvisnost in pridobitve socialističnega razvoja, če bi nas kdo poizkušal ogrožati. To nam dokazuje tudi množično sodelovanje mladih v vseljidski obrambi, zato tem mladinskim organizacijam pripada nadvse pomembna vloga.«

Hladno nedeljsko jutro. Čakamo na gondolo, da nas odpelje na Malo planino, kjer bomo proslavili 60-letnico SKOJ. Od časa do časa se kdo nezaupljivo ozre v nebo, ki ne obeta nič dobrega. Skupinice se pomenjujejo, posamezniki molčijo in razmišljajo... O čem?

★

»Na ta dan pač ne morem z mislimi kar mimo leta 1938,« pravi tovariš **Adrijan Kumar-Borivoj**, ki je pred fašisti z družino pribežal iz Brd na Ježico pri Ljubljani. »Tega leta sem postal član SKOJ. Spominjam se, kako smo mladinci hodili na študijske sestanke na Dobrovo pri Črnučah. S kakšnim navdušenjem smo poslušali Staneta Bizjaka, ki je vodil marksistični krožek. Tudi Danila, moja sestra, se ga je udeleževala. Študij nam je utrjeval idejo, za katero smo se borili z raznimi akcijami: ob 1. maju smo kurili kresove, pisali smo parole, zlasti v zvezi s kmečkim-delavskim gibanjem. Bili smo tako zelo enotni! Delavsko prosvetno društvo Vzajemnost nas je združevalo v težavah in radostih. Sestankovali smo pri nas doma v kleti. Tu smo v predavanjih tovariša Mazovca izvedeli marsikaj o Kitajski, Sovjetski zvezi, o delavskem gibanju v svetu. Vse nas je zanimalo. Naša osveščenost je iz dneva v dan rasla.

Svoje mladosti pa nisimo zatajili. Znali smo biti veseli. Z dramskim krožkom smo znali pričarati marsikako prijetno urico...«

Prihajajoča gondola je prekinila njegovo razmišljanje. Škoda! Upala sem, da mi bo še kaj povedal o danes, o jutri, pa ga nisem več srečala. Izgubil se je med množico.

★

Mala planina. Mimo gruč planšarskih staj stopajo skupine proti še kar obsežni kotlini, tu pa tam porasli z nizkim borovim grmičevjem, rododendronom med redkimi golimi skalami in drugim ruševjem. Na obronkih so razpeti šotori. Čisto na dnu kotline se skupina mladincev trudi še z zadnjimi tehničnimi opravili ob odru.

Stopila sem k njim, da bi rekli besedo, dve. Takoj so bili pripravljeni poklepetati. **Maks Chiappolini** mi je povedal, da je njihova skupina iz Kamnika in da šteje 10 članov. Nekaj jih je iz delovne organizacije Stol, trije iz delovne organizacije Graditelj, nekaj pa s terena. Občinska konferenca ZSMS iz Kamnika jih je zadolžila za tehnično oskrbo prizorišča proslave. »Ves material smo morali prinesiti iz doline, pa to niti ne bi bilo tako hudo, če nam ne bi dva dni nagajal dež in celo sneg. Za nas bi bila največja nagrada, če bi prišlo na proslavo čimveč ljudi.«

Mladost – v njenih rokah je naša pot

Adrijan Kumar-Borivoj

Maks Chiappolini

Daniel Artiček

Martin Pogačar

Mateja Koležnik

»Ste kdaj razmišljali o nalogah današnje mladine?«

»Vse polno je nalog, vprašanje pa je, kakšne možnosti mladina ima, da jih izpolnjuje. Na kulturnem področju že dobi svoje mesto, v gospodarstvu pa je še vedno preveč v ozadju. Za družbenopolitično aktivnost pa bi konkretno za delovno

mladinci, tudi mladi iz Črne in Bistrice so se podrudili.

V Kamniku smo si prizadevali, da bi bila na Mali planini osrednja proslava v jugoslovanskem merilu, potem pa smo pristali na proslavi republiškega merila. Želim, da bi vsi prisotni začutili tisto pravo prvinsko okolje, ki je nekoč zbiralo mladinski

Izgleda, da je tehnična kultura v Kamniku premalo cenjena. In vendar usmerjamo mlade ljudi tudi mi.«

Za varnost je pa res poskrbljeno. Tam vidim šotor z velikim rdečim križem, tu naletim na skupino v lovsko uniformo oblečenih predstavnikov CZ in NO. Načelnik narodne zaščite iz Kamniške

Gruče planšarskih staj na Mali planini

organizacijo Stol, kjer sem zaposlen, dejal, da je med 250 člani mladine 150 do 200 aktivnih. Mnogi prevzemajo funkcije v ZK.«

Nekoliko nezadovoljni so z odnosom starejših v delovnih organizacijah, čeprav trdijo, da se je stanje letos že precej izboljšalo. S tem, da lahko prispevajo delež svoje volje, dobivajo vzpodbude za prihodnost.

Pa sem poiskala sekretarja občinske konference ZK Kamnik **Daniela Artička**, da bi slišala, kaj meni o fantih, s katerimi sem pravkar govorila.

»Lahko jih samo pohvalim. Te dni sem nadzoroval priprave in, veste,« pravi z iskričnim nasmeškom, »zdelo se mi je, da njihova moč pronica vame. Ne samo kamniški

proletariat. Naj ne bi današnja proslava izpadla formalno. Duh delavskih srečanj želimo tod še naprej gojiti.«

»Kaj in koliko lahko prispevajo mladi komunisti k vsesplošnemu razvoju družbe?«

»Mladi komunisti lahko odločilno prispevajo. Če ne bodo oni prenašali revolucionarnega duha naprej, se bo razvoj ustavil. Oni morajo prevzemati tradicije, oni jih morajo bogatiti z novimi izkušnjami. Ideja ostane, samo način njenega pristopa se spremeni.«

Tovariš **Emil Dolinšek** me je odpeljal v šotor z radio amatersko postajo in mi razložil način njene delovanja. Postavili so jo tu, da bi lahko kakršnokoli težavo sporočili odgovornim v dolino.

Posebna želja? »Težave imamo s financiranjem.

je možnosti večjega centra izkoristijo?«

Prisluhnila sem pesmi, ki se je prepletala z brigadirskim: zdravo! zdravo! zdravo! Na čelu neke skupine je po bregu stopal harmonikar.

»V skupnih akcijah ni opaziti razslojevanja,« pravi sekretar občinske konference ZSMS Radovljica **Srečko Kunčič**, ki je danes tu predvsem kot brigadir MDB »Stane Zagar« iz Radovljice. »Vendar je še vedno čuti, da intelektualno delo človeka odtuja. Studentje imajo razne obveznosti in se manj vključujejo v mladinske delovne akcije. Mlade strokovnjake v naših brigadah pogrešamo. Imamo pa težave tudi v delovnih organizacijah v občini, ker kljub zanimanju, posameznikov ne pustijo na MDA. Mislim, da bi morale občine vnaprej načrtovati, koliko odstotkov delovne sile lahko pogrešajo za določen čas.«

»Kakšne želje oziroma načrte imate za prihodnje?«

»Želim, da bi šole okrepile občutek enotnosti med generacijami. Vsak posameznik naj pomaga k izboljšanju našega družbenega sistema. Mladim je treba dati možnosti, da nadaljujejo revolucijo, da se krepijo s kolektivnim delom, ki ga današnja avtomatizacija ukinja in človeka odtuja je človeku.«

Je to strah mladih pred moderno tehniko, strah, da ne bodo več znali nasloniti roke na ramo tovariša?

Matejo Koležnik sem zmotila pri ugaševanju njene dvanajststrunske kitare. Hodi v gimnazijo v Črnomelj. S kitaro se je začela sama ukvarjati, sicer igra harmoniko. Za slavlje na Mali planini je pripravila tri pesmi.

»Kritika mladih je najhujša, ker so mi najbližji,« pravi. »Če me bodo danes sprejeli, sem dosegla svoj cilj.«

»Kako je pri vas v Beli Krajini s povezanostjo različnih 'slojev' mladih?«

»Srednješolska, študentska in delavska mladina je pri nas dobro povezana. Premalo nas je v posameznih zaselkih, da bi se ločevali. Je pa kar žalosten pogled na dejstvo, da mladi vedno znova odhajajo iz domačih krajev v iskanju večjih možnosti vsega, ne le zabave. K nam le redko zaidi kaka gledališka skupina. Morda bi v nas zbudila več samoiniciativnosti za kulturno življenje. Kot najmlajši naraščaj izobražencev bi morali v tem pogledu več storiti.«

»So med vami mladi komunisti?«

»Seveda smo. Toda ne izstopamo. Sestankujemo, dajemo iniciative, uresničujemo pa jih potem vsi. Včasih naletimo na odpor, včasih klone, ker nimamo dovolj volje. Toda gremo za enim ciljem – po Titovi poti.«

Z jutrom se rojeva nov dan

Kočevski Rog, Jelen-dol, Baza-20, Soteska, Kočevske Poljane, Občice, Stare žage, Črmošnjice...

To so kraji, katerih ime-na so se med NOB le še-petala najboljšim in "za-nesljivim prijateljem..."

Do tod so vodile le skrivne steze. Še dolgo vrsto let po vojni so bile makadamske ceste v teh krajih pravo razkošje.

Zdaj vse te kraje tam od Adlešičev v Beli Krajini, skozi Črnomelj, vse tja skozi Občice, Podturn do Soteske povezuje asfaltirana cesta »Partizanska magistrala«.

Če se že katera cesta pri nas postavlja z vzdevkom »magistrala« si ga »Partizanska magistrala« zares zasluži, kajti speljana je mimo in skozi vasi kot lepota, ki se ji to ime za-res poda.

Resda je njena žila, tam nekje pri Starih žagah, prekinjena zaradi višje si-le, zemeljski plaz imeno-vane, vendar ji tega nazi-va še večja nevšečnost ne more odvzeti.

Lani, ko so to »Parti-zansko magistralo« na prijetni slavnosti na trav-niku nad Semičem izro-čali prometu, so mi kraja-ni iz vasi, ki jih »Partizan-ska magistrala« povezuje, pripovedovali, kaj vse jim ta nova cestna povezava pomeni. Da tisto, da na-mesto oblakov prahu zdaj vonjajo le bencinske hla-pe in segreti asfalt, niti ne govorim.

»Zaprta magistrala«

Štiri ali pet dni je tega, ko sem se ponovno mudil v teh krajih. Dejstvu, da je »Partizanska magistra-la« kljubovala prometu le

dva dni in da so jo morali potem zaradi zemeljske-ga plazu nad Starimi ža-gami zapreti za ves pro-met, nihče ne oporeka, saj je pravzaprav »Parti-zanska magistrala« zaprta za ves promet, zaradi pre-teče nevarnosti zemelj-skega plazu, vendar po njej vozijo neovirano prav vsi od osebnih avto-mobilov, tovornjakov, av-tobusov, gasilcev, milice, rešilcev, do motorjev, mopedov in koles.

Zaprta »Partizanka« ne prizna zapore in prepove-di, čeprav prometni znaki v Črnomlju in Podturnu to prepovedujejo.

Promet se po njej odvi-ja nemoteno v obeh sme-reh, če seveda izvzamemo le tisto nevarno mesto ze-meljskega plazu, ki ga prometni znaki ob magi-strali še posebej označu-jejo.

Domačini pravijo, da se te prepovedi na tej cesti držijo le disciplinirani vozniki in pa tisti, ki teh razmer na cesti dobro ne poznajo, sicer vsi vozijo po njej, kot da prepovedi ne bi bilo.

Kam pa kam, stric?

Jutranje sonce je komaj pokukalo iznad soteske, v kateri se skriva raztegnje-na vasica Stare žage. Kdo ve po kateri stezici, ki vo-dijo iz hriba v sotesko in potem navkreber do »Partizanke« in po tej da-leč v dolino, jo je prima-hal možakar, namenjen v dolino, ne oziraje se na ves promet, ki se je pomi-kal v njegovi smeri.

Takim vedno na stežaj odprem vrata svojega av-tomobila.

»Imel sem dva sina,« mi pripoveduje sosed na desni, ko se počasi pelje-va v dolino, »dobra sta bi-

la zares. Živelimo smo v mi-ru, delali na kmetiji. Za-služka res ni bilo kaj pri-da, toda živeli smo! Po-šteno smo živeli! Lačni nismo bili nikoli, slabo oblečeni tudi ne. Na ne-deljski maši v naši fari se je to dobro videlo! Le ti-sta prava leta za ženitev pri obeh so počasi mine-vala.

Prišla je cesta, nova ce-sta. Odšla sta oba. Pustila sta naju z ženo sama.

Še pred leti sem se ba-hal v domači gostilni, da se ne bojim nikogar. In lepo je bilo slišati besede, da se tudi oni mene ne bojijo. Kaj bi se bali prija-teljev. Italijani in pozneje tudi Nemci pa so morali pred mojo »zbrojevko« večkrat pospešiti korake. Strahu nisem nikoli poz-nal. Kljub dvem ranam. Krogle iz pušk, avtoma-tov in mitraljezov so žviž-gale okoli mene kot jata čebel, ki ve, da gospodar-ja ne sme pičiti.

Toda zdaj, sedmi križ sem si že nadel na pleča, me je kar naenkrat posta-lo strah. Na mogočni kmetiji, kjer smo v najtež-jih časih lahko preživeli celo četo partizanov, me je kar naenkrat postalo strah. Strah pred jutriš-njim dnem. Strah pred starostjo, strah pred one-moglostjo, večni strah pred tem, da bodo pri-hodnjo pomlad polja še manj obdelana kot letoš-njo.

Zdaj grem v dolino, v tisto veliko mesto, ki je privabilo že toliko mladih moči, pa moja sinova. Enega moram pripeljati nazaj na rodno grudo. Do-povedal mu bom, da je zdaj na kmetiji bolje, da je kmet zdaj bolj čislán in spoštovan, da tudi žulji in znoj rodijo sadove, da kmetija nujno potrebuje novega gospodarja.

Če bom uspel, se bom že popoldan vrnil na svo-jo domačijo k ženi in svo-jim dvem kravam in šti-rim pitancem, nasmejan in dobre volje, sicer pa... no, saj je že veliko kmetij tod okoli propadlo... bo pa še naša... saj to ni sra-mota... danes že ne... prej pa je bila, veste!«

Cesta je, avtobusov ni!

»Kdo se ne bi razveselil nove ceste, ki nas je rešila prahu in ovinkarjenja tu ob naših 'voglih' v Občicah,« mi je dejala Mežnaršičeva mama Viktorija iz Občice, »vendar zdaj,« je nadaljevala, »pogrešamo še avtobus, ki bi zgodaj zjutraj peljal ljudi na delo vsaj do Dolenjskih Toplic in popoldan zopet nazaj.«

Nekako v zadregi pa je bolj zase dejala, »da lju-dje vedno zahtevamo več, da nismo sedaj zadovoljni z asfaltom in sodobno ce-sto, prej pa je bila za mno-ga tudi prašna in luknja-sta cesta, ki je vodila v dolino, za marsikoga pra-vo razkošje in celo praz-nik, kadar se je namenil po opravih v dolino.

Zdaj je ta, nekoč odda-ljena dolina, kar naenkrat

Življenje ob »Partizanski magistrali«

Z jutrom se rojeva nov dan

postala čisto blizu, posta-la je del nas, del našega življenja in zato smo mor-da postali iz skromnih krajanov zahtevni občani.

Vendar menim da če re-čem, da potrebujemo av-tobusno zvezo za naše de-lavce (za šolarje je odlič-no poskrbljeno), ne zahte-vamo preveč. V Dolen-skih Toplicah, kamor so-dimo v okviru krajevne skupnosti, bi končno že lahko uredili mesto stal-

nega zdravnika, kamor bi se v primeru bolezni, ki pesti nas starejše, lahko zatekli po pomoč v vsa-kem trenutku. Tako pa sedaj lahko zbolimo le en-krat na teden in to samo v četrtek ali petek! Takrat je namreč dežurni zdrav-nik določen čas v Dolenj-skih Toplicah.

Od nove ceste smo pravzaprav pričakovali več. Veliko smo z njo tudi

pridobili, nekateri pa tudi izgubili. Toda tako je živ-ljenje. Enim že cesta po-meni življenje, drugim vodovod, tretjim elektri-ka, marsikateremu pa vzame še tisto kar ima!«

Baza-20 daleč pa vendar blizu

Prav tam od Adlešičev, Črnomlja, Semiča, Občic,

Je Lukov dom na Bazi-20 res prevelik zalogaj za Krko? Morda bi bilo prav, če bi na pomoč priskočil še kdo!

Oskrbnik Lukovega doma Štefan Jurenc

Oskrbnica Milena Jurenc

Vodič na Bazi-20 Tone Vlašič iz Straže

Viktorija Mežnaršič iz Občice

Dipl. inž. gozdarstva Slavko Klančičar

Tudi letošnje šolsko leto bo Aleša vozil v šolo oče

Velik prometni znak v Podturnu, ki pa ga upo-števa le malo voznikov

Podturna in Soteske in dalje proti izviru Krke, kjer se vije sodobna cesta, se v tisočletni tišini roških gozdov še vedno skrivajo številne skrivnosti Roga.

Danes vodijo v Rog, v Bazo-20, ki je bila pojem skrivnosti partizanstva, številne poti. V Rampoh, nekdanjo vasico pod sedanjim Lukovim domom na Bazi-20, lahko prideš po gozdni cesti iz Kočevskih Poljan. V Bazo-20 vodijo sicer makadamske, vendar označene poti. Številnim izletnikom se vsiljuje vprašanje, zakaj je Baza-20, kljub številnim okupatorjevim vojakom v dolini, ostala ves čas vojne tako prikrita?

To partizansko modrost, to doktrino, to hrabrost in iznajdljivost, tudi danes po 34, 35, 36 in več letih občudujejo številni obiskovalci, ki se podajo v ta predel našega partizanstva.

Kaj je novega na Bazi-20! Le kup želja! So uresničljive?

»Ce se že postavljamo z novo 'Partizansko magistralo', bi morali tudi poskrbeti za asfaltirano cesto, ki bi vodila iz Podturna do Lukovega doma na Bazi-20. Makadam, prah, luknje in tabla ob cesti, da voziš na lastno odgovornost po tem delu gozdne ceste, odvrne marsikatero obiskovalca, ki je bil sicer namenjen v Bazo-20,« se pritožuje oskrbnik Lukovega doma Štefan Jurenec.

Devet let že z ženo Mileno gospodarita v tem domu. Sin Aleš je bil še skoraj dojenček, ko je prišel sem v te roške gozdove. Marko se je sredi njih rodil. Zdaj bo šel starejši Aleš že v šesti razred, Marko pa v malo šolo. Na očetu Štefanu bo ostala skrb tudi v prihodnje, kako oba sina spraviti vsak dan v šolo v Dolenjske Toplice in potem popoldan zopet domov.

Zdaj, te poletne dni, Baza-20 skoraj sameva. Redki so obiskovalci. Skupin skoraj ni! Le kakšen osebni avto zaide v to samoto in še to so po večini tujci, med katerimi so najštevilnejši Nemci, Francozi, naši izseljenci iz ZDA, Švedi, Čehi...

Spomladi in jeseni steze roških gozdov ponovno ožive. Letošnjega maja je bilo na teh stezah kar 13.000 obiskovalcev, junija pa celo 14.500. Ob koncu leta jih je vedno okoli 70.000!

»To pa je že veliko število in precej se morava s kolegom, ki skrbiva za informacijo iz prve roke

potruditi, da ustreževa tako velikemu številu obiskovalcev,« je še posebej poudaril Tone Vlašič iz Straže in nadaljeval:

»Nova cesta 'Partizanska magistrala' sicer privabi sem še kakšnega turista več, vendar mnogi se že v dolini ustrašijo luknjaste, vijugaste in prašne ceste in se odpelejo naprej.«

»Kljub temu, da nam nova cesta, 'Partizanska magistrala' odpira nove možnosti ekonomskega spravlja lesa, seveda kljub sedanjim prepovedi,« je dejal direktor GG Novo mesto TOZD Podturn dipl. inž. gozdarstva Slavko Klančičar, »vidimo kaj malo možnosti, da bi posodili gozdno cesto, ki vodi iz Podturna do Baze-20. Teh šest kilometrov makadamske ceste je menda v občinskem programu predvidenih za asfaltiranje šele do leta 1985. Pri tem lahko rečem, da veliko zamujamo!«

»Poglejte,« se je pridružila pogovoru oskrbnikova žena Milena, »sem prihajajo ljudje, utrujeni od dolge poti in bi se radi osvežili. Vode skoraj nimamo. Osem kubičnih metrov velika kapnica komaj rešuje žejo in umazanijo naše družine. Skoraj bi rajši dala gostu pol litra vina, kot enako količino vode. In še to vodo moramo črpati z agregatom iz zajetja.

Tudi skupino ljudi bi lahko postregla s hrano, saj je to v našem interesu, pa kaj, ko večjih zalog hrane ne moreva hraniti, ker skromne hladilne naprave vsega tega, kar si midva želiva, ne zmorejo.

Tu v Lukovem domu nimamo vodovodne na-

peljave, nekaj prenočišč je na voljo le skromnim planincem. Z mojem se trudi, da bi številnim gostom kar najbolj ustregla pa kaj, ko več kot toliko ne moreva.

Zdaj že razmišlja, da bova to vse skupaj pustila in odšla v dolino. Te ne potrebujeva samo midva, temveč tudi najina otroka. Nimava več upanja, da bi se razmere tu na Bazi-20 kaj izboljšale!

Na Bazi-20 sta dva vodiča. Sposobna možakarja sta to. Dobro poznata zgodovino naše NOB in še zanimiva pripovednika sta. Kljub vsemu pa je to in najin dom, ki ga imava v oskrbi, le prevelik zalogaj za lastnika tega objekta, novomeško Krko.

Sem hodijo ljudje iz celega sveta, tudi iz naših sosednjih republik jih je veliko in sleherni izmed njih pravi, če bi imeli pri njih to Bazo-20, bi se o nji drugače govorilo in pisalo. Tudi obiski ob asfaltirani cesti, urejenem Lukovem domu in njeni okolici, bi bili posebna zanimivost! Tu pa...

Pod mogočnim delom Roga, tam med izvirom Krke pa vse tja do Črmošnjic in še naprej v Belo Krajino, se vije Partizanska magistrala, sodobna cesta, ki povezuje po najkrajši poti Suho z Belo Krajino.

Življenje ob njej živi in umira. Tako kot ljudje. Z jutrom se rojeva nov dan, z večerom ugaša. In tako vedno znova...

Sleherna dogajanja v tem vsakodnevju, so del dneva, noči, življenja...

Tone Urbas

Se bo zemeljski plaz nad Starimi žagami kmalu umiril?

Strgana gestapovska mreža

Trije prvi zlogi besed GEheime STAats Polizei dajo besedo Gestapo (Tajna državna policija). Beseda, pred katero je nekoč trepetala vsa Evropa; ki je pomenila ogromno tajno zgradbo nasilniškega aparata nacistične stranke. Zgradba, v katero so dotevali podatki iz vsega sveta in v kateri so čuvali ogromno kartoteko s podatki milijonov ljudi. Nacizem je do te stopnje izopačil človeško dostojanstvo, da je bilo vohunjenje vrlina in je sin ovajal očeta in obratno, sosed sosedu, vsi eden drugega navzkriž. Že najmanjši sum v zgodovinsko poslanstvo nacizma je bil zločin, osumljenec pa izdajalec.

Pa vendar se mi dozdeva, da včasih misterij gestapa preuveličujemo in da za vsak naš poraz, tragedijo in aretacijo iščemo vzroke le v izdaji. O tem bi lahko kakšna bolj strokovno podkrovana oseba napisala zanimivo razpravo. V tem kratkem prispevku to ni moj namen; na treh primerih želim dokazati, da Nemci (gestapovci in policija) niso bili vsevedni.

Karavanke niso tako obsežen gorski masiv, da se jih z dobrimi vodiči in številnim vojaštvom ne bi dalo dodobra prečesati. V gostem gozdu tik nad Jesenicami, v Mirci, je že julija 1941. leta taborila prva skupina partizanov. V istem času je druga skupina taborila tik nad Koroško Belo. Teh dveh taborišč Nemci nikoli niso odkrili, čeprav so dan za dnem hajkali po gozdovih.

Po požigu cestnega in železniškega mosta v Mostah pri Žirovnici junija 1942. leta, so posebni oddelki policije z raztrganci v kolonah kot valovi ihtavo iskali partizane. Kam se je umaknila partizanska enota, ki je opravila diverzijo, niso vedeli. Poleg streljanja talcev v Mostah, so šli požigati vse bližnje planine. Za vodiča jim je bil domačin Potočnik, pleskar s Sela pri Žirovnici (že pokojni). Nihče ne ve, ali so ga prisilili za vodiča ali pa je šel prostovoljno. Začeli so na Potoški planini, potem so šli naprej po pobočju Karavank mimo Valvasorjeve koče do Žirovniške planine, kjer pa požig v celoti ni uspel zaradi načina gradnje staj (kamnite stavbe), potem so požigali Zabreško (ta je pod

Stolom, najvišjim vrhom Karavank) in se napotili proti Doslovski. Na tej planini je bil tedaj družino za pastirja Franc Lužnik, ki se tistega dogodka tekole spominja:

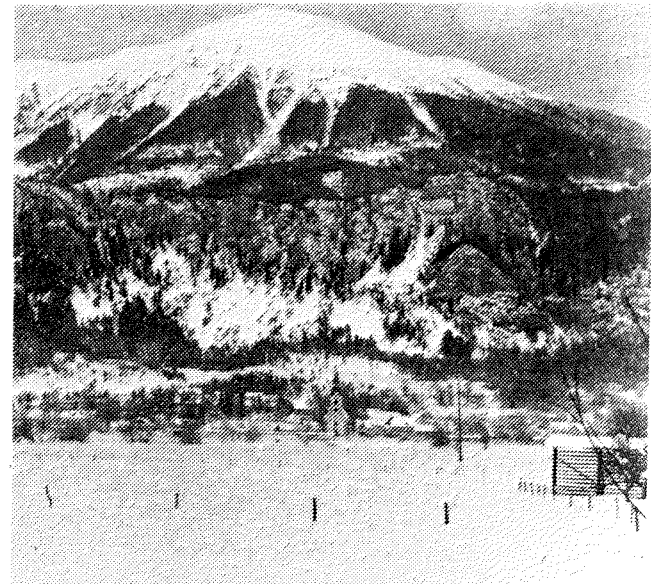
»Nisem vedel, da požigajo planine. Na Doslovski sem pasel govedo že 1941. leta in dobro vem, da na to planino Nemci niso prišli. Ko so požigali, so šli od Zabreške naprej po granični poti, s te poti pa se Doslovška ne vidi in so šli nad planino naprej do Smokuške in jo požgali. Vedno so se zmotili: enkrat so šli po spodnji, drugič zgornji poti. Partizani so hodili k meni po mleko, če sva z ženo dobila od kmetov pa kaj več hrane, smo si tudi to delili. Toda v prvih dveh letih vojne Nemcev nikoli ni bilo na to planino. Naslednje leto nisem več pasel v planini, zato ne morem reči, kdaj so prvič prišli do nje.«

partizan, ki se je leta 1941 oglašil v naši hiši, je bil narodni heroj Jaka Bernard. Vprašal me je, kaj mislim o osvobodilnem boju. Od tistega dne naprej so bili partizani in aktivisti vsakdanji gosti hiše.

Po bližnjih potem so križarile posebno izurjene nemške policijske enote. Spomnite se samo, da je 12. decembra 1941. leta takšno elitno nemško policijsko enoto uničil Cankarjev bataljon na blegoški cesti nad Rovtami. Naša hiša je bila kot nekakšen otok sreče in varnosti za partizane. Niso Nemci vse vedeli, kot si mislimo...

Tretji primer:

Pred nekaj dnevi sem bil na Oblakovem vrhu nad Dolenjo Trebušo na Primorskem. Tam sem se pogovarjal s 76-letno Rozalijo Munih. Rekla mi je, da je rojena v Utrihu, gorski kmetiji na samoti. Na

Poleti 1942 so Nemci požigali planine v Karavankah. Začeli so pri Potoški (smer Jesenice-Begunje), končali pa pri Smokuški.

Foto: Jože Vidic

Drugi primer:

Lenart v Selški dolini je majhna hribovska vas, kakih 12 km od Škofje Loke. Zakrašnikova kmetija je na strmem pobočju, od koder je lep razgled na Stari vrh, kjer je urejeno smučišče. Med vojno je hiša imela ilegalno ime Pod kostanjem, ker je okrog kmetije veliko kostanjev.

Pokojni Franc Tušek, po domače Zakrašnik, mi je pred leti pripovedoval: »V našo hišo 18 mesecev po napadu Nemčije na Jugoslavijo ni bilo Nemcev, ker so vedno šli po drugih poteh proti Zapolju ali Blegošu. Prvi

tistem hribu so štiri kmetije precej oddaljene ena od druge. V eni od teh je nekaj časa bival med NOB tudi Franc Leskošek-Luka, pa tudi Lidija Šentjanc je videla jahati na konju mimo hiše. Čeprav so se tod v okolici bili siloviti boji, noben nemški vojak vse do konca vojne ni prestopil praga hiše na Utrihu.

Enostavno je niso našli. Podobnih primerov je še in še. Tudi o mreži OF bi se dalo pisati. Gestapovci so jo trgali, trgali, nikoli pa raztrgali. In čim bolj so jo trgali, tem bolj je rasla in jeknila.

Jože Vidic

Prvo partizansko letališče na slovenskih tleh je bilo pri Nadlesku v Loški dolini. Tam so konec julija 1944 zavezniška letala prvič pristala na naših tleh. Mene je tja zaneslo šele kak mesec kasneje, ko se je vroči avgust že ohlajal in se prelival v jesen. Na ušesa so prihajale vesele novice: Pariz osvobojen! Nemci bežijo iz Francije! Rdeča armada dre prek Romunije in bo vsak čas na jugoslovanskih tleh! Milo septembrsko sonce je sijalo na partizanske kraje pod notranjskim Snežnikom. V vaseh in okoli vasi Pudob, Koza-rišče, Nadlesk so zorele slive in lešniki. Obzirna narava je poskrbela za dodatno hrano. Če nisi sit, sezi po lešnikih! Leševja je tam nič koliko.

Neke noči – bilo je menda 7. septembra – so spet, kakor že večkrat prej, pribrela zavezniška letala. Okrog letališča zagorijo ognji in v obliki črke T se na tleh zasveti poseben znak. Tri letala krožijo nad nami. Previdno se izogibajo nevarnim črnim hribom naokoli in počasi sedajo na tla. Pripeljani tovor izginja na kmečkih vozeh in naši ranjenci vstopajo. Bilo pa je tiste dni v Loški dolini tudi veliko Angležev in nekaj Francozov, sami prebežniki iz nemških taborišč, skupaj skoraj za cel bataljon. Nekaj jih je tisto noč odletelo, večina pa je ostala in upala, da pride na vrsto drugič. Stvar pa se je zasukala drugače.

Takoj naslednje jutro nas je vrglo pokonci močno streljanje. Pokalo je na vseh koncih Loške doline. Nemci in belogardisti so z več strani vdrl v dolino. Kradoma so obšli naše brigade, ki so varovale svobodno ozemlje na Notranjskem. Menda so se že ponoči prikradli na bližnje grebene. Na srečo pa njihov obroč še ni bil sklenjen. Naša letališka ekipa se je pravočasno umaknila v bližnji gozd in tam je že bila tudi tista gruča neoboroženih Angležev, kandidatov za letalski prevoz v Italijo. Zaradi nejasnega položaja smo se pomaknili više v breg – proti Babnemu polju in pokanje v dolini je medtem počasi ponehalo. Sovražnik je obral sadove presenečenja, pobil je več naših aktivistov, nato pa se hitro umaknil, da ga partizanske brigade ne bi stisnile v klešče. Zavezniška letala pa po tistem vendar niso več pristajala v Loški dolini.

Nadaljevanje v Beli krajini

Angleško-francoska družina, ki na Notranjskem ni imela več kaj pričakovati, se je napotila proti Beli krajini. Z njo nas je šlo nekaj partizanov in pa kapetan Saghers, član angleške misije. Spotoma smo tu in tam najeli kakšen lojtrni voz – za obilno prtljago in za nekaj Angležev, ki so težko hodili peš.

Spomini na partizanska letališča

Začetek na Notranjskem

V Beli krajini se je medtem že rojevalo novo partizansko letališče. Kapetan Igor in inženir Mamilovič, neutrudni graditelj partizanskih letališč, sta svoje oči najprej vrgla na travnike ob belokranjski vasi Otok. Tisti travnik ob Kolpi se je že sredi septembra spremenil v letališče. Na njem so pristajala angleška in ruska letala – ena kot druga so vozila v Bari.

Letalski promet seveda ni potekal brez motenj. Včasih je nagajalo vreme in po cel teden ni pristalo nobeno letalo. Dostikrat smo zastoj stali na letališču, napenjali ušesa in se ozirali proti gluhemu nebu. Posebno hudo je bilo to za ranjence. Spravljati jih je bilo treba nazaj v oddaljeno bolnišnico in na vozeh so se vsi pretresli. Trpeli so tudi belokranjski voliči, posebno, kadar so Angleži svoja letala napovedali šele zadnji hip. Takrat so ranjenci stokali na odskakujočih vozeh in pretepenim volom so od dirjanja krvave noge. Hitro, hitro, letala ne bodo čakala! Pri vseh teh tegobnih prevozih je bila zraven tudi bolničarka Dunja, hči pesnika Otona Zupančiča. Črnolasa Dunja je bila z ran-

njenci nešteto krat na letališču, veliko večkrat kakor zavezniška letala.

Sreča, ki je povzročila navšečnost

Vsakdanje, drug drugemu podobne dogodke, človek sčasoma pozabi. V spominu ostane le kaj nenavadnega, izjemnega. Tako je nekoč bilo napovedanih šest ruskih letal. Prispela naj bi ob desetih zvečer. Šest letal – to je bilo za naše pojme že kar precej. Pribrela so točno ob napovedanem času. Na tleh prijetno vznemirjenje. Ranjenci in potniki so že razdeljeni v šest skupin. Bolj zadaj stojijo kmečki vozovi in čakajo na pripeljani tovor. Številni ognji plapolajo in v hladni oktobrski noči očrtavajo obseg letališča. Prvo od šestih letal je že na tleh, že se ustavlja pred nami.

Toda prav tisti hip je od Metlike začelo zamolklo pokati – posamični strel, celo rafali in bombe. Kaj je to? Zakaj poka? Nemci? Presenečeni strmimo v črno noč, ki jo kdaj pa kdaj prepara kak svetleči izstrel. Ostalih pet letal še kroži v zraku in nič več

ne kaže, da bodo pristala. Komandant letališča v neki vseslovanski latovščini dopoveduje ruskim pilotom, da poka pri Metliki, da je do tja dobro uro hoda in da bi se lahko spustila vsa letala. A tedaj zagrmí tudi proti Črnomlju, okoli Semiča, zavre pa tudi po bližnjih hrvaških gričih. Edino letalo, ki se je utegnulo spustiti na tla, je v hipu raztovorjeno. Vanj plane nekaj potnikov, vrata se zapro, motorji zahrešče in zračna ladja izgine izpred naših oči.

Ognji okoli letališča ugasnejo. Ranjence, ki so v mislih že bili v Bariju, kjer bi se lahko na varnem zdravili, spet nakladajo na vprežne vozove, lažji ranjenci pa v temi in blatu šepajo nazaj proti vasi Otok. In tedaj nam iz vasi nekdo priteče naproti in na ves glas vpíje: »Beograd osvobojen! Beograd je naš! Zdajle so telefonirali iz Črnomlja!« in še sam spusti nekaj strelcev. »Oh, in ravno noč,« nekdo reče tiho, drugi pa glasneje: »A zakaj streljajo. Mar ni škoda municije!« Moj tovariš Savo, star in resen partizan, pa je izpustil neko smešno srbsko kletvico.

Dostojanstven, kot je bil, jo je izgovarjal le poredkoma. A tisti večer mu je večkrat zaporedoma ušel njegov »bemti popa«.

Storiti pa nismo mogli nič. Brnenje letal, ki so s svojim dragocenim tovorom in brez naših ranjencev odletela nazaj, je zamiralo v daljavi, v smeri proti Ogulinu in grbasti gori Klek.

O vremenu in še kaj

Vreme nam tisto jesen ni bilo preveč naklonjeno. Deževalo je pogosto. Kolpa je prestopala bregove in s sivimi vodami preplavljala hrvaško ravnino, deloma pa tudi samo letališče tostran Kolpe. Nasprotno pa nam je sneg dolgo prizanašal. Zapadel je šele januarja in na letališču seve ni smel ostati. Odstraniti sneg s tako velike površine in brez primerne orodja bi bilo strašno težavno. A ker sneg ni bil globok, nam je prišlo na misel, da bi ga kar z nogami stlačili in steptali v tla. In tako se je tudi zgodilo.

Nemci in ustaši so nas dolgo puščali pri miru, slednjič pa so se le začeli zanimati za naše letališče. Popoldne 20. januarja 1945, so nas prvič prišli bombardirati. Vas Otok ni utrpela večje škode, letališče pa.

Dobrih 14 dni pozneje so Nemci vnovič bombardirali letališče pri Otoku. Bilo je podnevi. Na letališču je delovni bataljon prav takrat tlačil sneg. Bil je čisto na planem in skriti se ni imel nikamor. Strah je bil velik, hujših žrtev pa ni bilo. Tri tedne pozneje je bila spet na vrsti vas Otok oziroma štab letalske baze in komanda zaščitne čete. Pri tem je bilo zadetih nekaj gospodarskih poslopij. To pa niso bili vsi sovražnikovi obiski. Nemška »štorklja« nas je kak mesec dni kar naprej vznemirjala. Kadar je priletela, je priletela zmeraj popoldne – malo pred nočjo. Mnogi otočani so se proti večeru že kar redno umikali iz vasi in z njimi tudi marsikak partizan. Z zasanjanjem jam na letališču je bilo veliko dela, vendar naša letalska zveza z zunanjim svetom nikoli ni bila pretrgana za dlje časa.

Nekega popoldneva je pristalo šest angleških letal. Sonce je gredo in razmehčalo plast snega na letališču. Letala so lepo sedla na tla, a vzleteti iz snežne plundre niso in niso mogla. Šest letal, priplepljenih k tlom, to bi bila za Nemce lepa tarča. Toda nad letališčem so švigala angleška lovška letala vse dotlej, dokler ni črna noč skrila letala na letališču. Ponoči je plundra zmrznila in zjutraj so se letala, naložena z ranjenci, zlahka dvignila proti nebu. Le zadnje od tistih letal je za zmeraj ostalo pri nas. Vzletelo je namreč brez zadostnega zagona, v zraku je cincalo

sem in tja, zadelo ob neko vrbo in trdo sedlo nazaj na tla. Pilota sta bila laže ranjena, našim potnikom pa se ni zgodilo nič hujšega. Letalo se je nato vnelo in njegove ostanke je s pridom uporabila partizanska »industrija« v Črnomlju.

Zavezniška letala so k nam prinašala orožje, strelivo, obleko in čevlje. Včasih pa tudi bencin za naša vozila, kako vrečo sladkorja ali soli. Soli je na osvobojenem ozemlju hudo primanjkovalo, enako pa tudi petroleja. Zimske večere smo večinoma preživljali v temi.

Pozimi so ruska letala nehala pristajati na letališču pri Otoku, poslej so pristajala le še angloameriška. Spominjam se, da je po vaseh v bližini Otoka kakih dvesto mladih, izbranih partizanov dolgo čakalo, da pridejo ponje ruska letala in jih odpeljejo v sovjetske vojaške šole. Tam bo vsega dovolj – so si mislili. Marsikdo je v brigadi pustil svoj plašč ali v dolgih dneh čakanja svoje dobre čevlje zamenjal za kaj užitnega, sam pa si nataknil strgane, z motvozom prevezane škarpete. Toda uželi so se. Le nekaj tistih fantov je res odletelo, večina pa je po dolgem čakanju slednjič peš odrinila proti osvobojenemu ozemlju v Bosni ali Dalmaciji.

Z Otoka na Krasinec

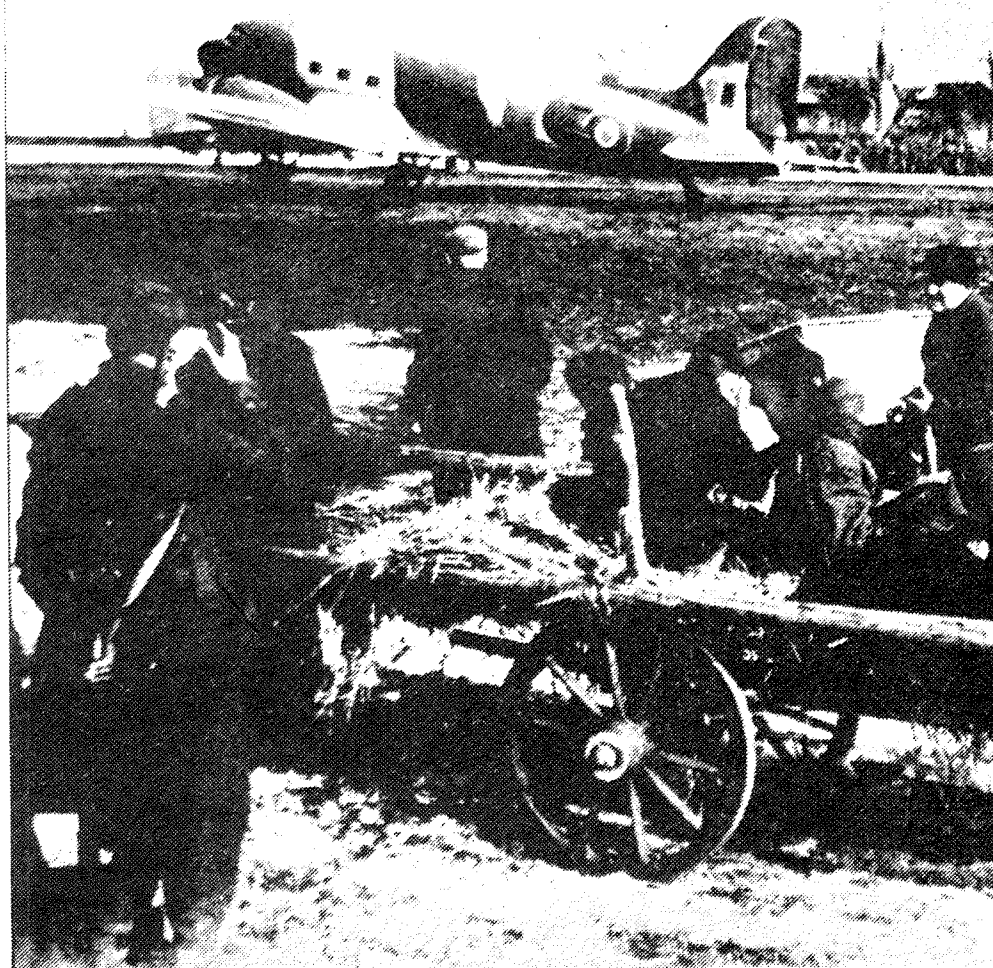
Marca 1945 je letališče pri Otoku opustelo. Zavezniška letala so poslej pristajala pri Krasincu. Vas Krasinec je pičlo uro oddaljena od Otoka in prav tako leži ob Kolpi. Z graditvijo novega letališča pri Krasincu je bilo veliko dela, posebno izsuševalnega, a trud se je izplačal: letališče je bilo zelo uporabno. Ker so tam letala pristajala podnevi, ni bilo več treba kuriti ognjev, nadomestila so jih druga vidna znamenja.

Kadar nismo pričakovali letal, tiste vidne oznake seveda niso bile na letališču. Pojavile pa so se na travniku onstran Kolpe kot slepilo za nemška letala. Taka slepila je sovražniku nastavljal domiselni Franc Sodnikar, komandant naše letalske baze.

Nekega lepega pomladnega dne je na letališču pri Krasincu pristal štirimotorni ameriški bombnik, ki je bil zadet nekje nad Avstrijo. Z zadnjimi močmi se je privlekel do našega letališča in lepo pristal. Ni pa se več dvignil v zrak. Letečo trnjava je bilo treba po kosih zvoziti stran. Njena oborožitev pa je lahko okrepila našo protiletalsko obrambo, nameščeno na hribu Kučer in drugod.

Dva tisoč ljudi odleti v Zadar

Zaradi možnosti, da bi Bela Krajina med sovražnikovim umikanjem z Balkana postala bojišče, hkrati pa tudi zaradi re-

Evakuiranje ranjencev v Italijo

snih prehrabnih težav na osvobojenem ozemlju sta naš glavni štab in SNOS sklenila, naj se v že svobodno Dalmacijo prepelje vse tisto prebivalstvo Bele krajine, ki bi v primeru sovražnega vdora bilo le v breme bojnim enotam. Američani so v ta namen dali na razpolago dvanajst transportnih letal, ki naj bi v treh dneh zvozila v Dalmacijo blizu dva tisoč ljudi.

Velika selitev se je začela 24. marca. Ob lepem sončnem vremenu je z juga privrhalo dvanajst »douglasov«, okrog njih pa je švigal cel roj lovskih letal. Na letališču je mr-golelo ljudi, ki bodo čez eno uro v Zadru, med njimi naši partizanski gledališčniki, člani raznih drugih kulturnih ustanov, dalje begunci in onstran Save, starci in ženske z otroki, ki so se zatekli na osvobojeno ozemlje. Manjkalo pa tudi ni črno oblečenih žensk, begunk iz Like, koder so divjali ustaši. V Dalmacijo se je odpeljalo tudi več belokranjskih kmečkih družin, pogorelcev iz okolice Adlešičev, kjer so ustaši 22. marca 1945 za nekaj ur prestopili Kolpo in požgali več belokranjskih vasi.

Letala, ki so prevažala naše ljudi v Zadar, so pristajala večkrat dnevno. Z drugega brega Kolpe so ta silni vrvež na letališču opazovali prebivalci hrvaške vasi Pravutina. Ob pogledu na toliko angloameriških letal, ki pomagajo partizanom, se je le malokateri Pravutinec lahko veselil, saj so fantje iz tiste vasi večinoma bili pri domobrancih ali ustaših.

Ta izredni vrvež na letališču pa je zbudil tudi pozornost Nemcev. Že dan ali dva kasneje so Nemci navsezgodaj prileteli bombardirat letališče pri Krasincu. Zaradi naše protiletalske obrambe se niso spustili nizko. Zmedle pa so jih tiste slepilne oznake na hrvaških travnikih onstran Kolpe. Bombe so padale onstran in tostran Kolpe, pa tudi v samo reko, letališče pa ni bilo nič prizadeto. Že eno uro po nemškem bombardiranju je spet pristalo onih dvanajst ameriških letal. Zvečer istega dne so Nemci prileteli še enkrat, a tudi tokrat letališča niso zadeli. Več bomb pa je padlo na hrvaško vas Pravutino in pet ljudi ubilo, kakih petnajst pa ranilo.

Mesec april 1945 je bil za branilce osvobojenega ozemlja zelo težak. Na severnih pobočjih Gorjanec in Kočevskega Roga je kar naprej bobnelo. Tam so se z Nemci in belogardisti bojevale hude bitke in zato je bil priliv ranjencev na letališče velik. Nekega aprilskega večera pa smo na ukaz od zgoraj nenadoma zapustili letališče pri Krasincu, pa tudi samo Belo krajino. Ko smo krenili proti Čabru in Prezidu, nismo vedeli, da bo vojne že čez nekaj dni konec.

Peter Levec

Že vrsto let se vsi tisti, ki se sleherni konec julija namesto na dopustih znajdemo v velikanskem, deset tisoč parov oči zajemajočem krogu puljske arene, zavedamo sprememb časa. Stara leta arene so minula. V njej ni več tistega viharnega navdušenja ali oglušujočega ogorčenja, ki je spremljalo filme prvih festivalskih let. Ni več tiste preproste, spontane vezi med filmom in njegovim resnično množičnim gledalcem. Ta gledalec, ki se je navduševal nad vsem, kar je dokazovalo odločnost in dosleden pogum, je bil očitno tako vpliven, da je začel ukazovati šablono naši filmski dramaturgiji. Od filma ni več zahteval le vedno budnega borce, temveč tudi – denimo – Bato Živojinovića, Ljubiša Samardžića in Borisa Dvornika v njegovi vlogi. Po znanih obrazih je presojal o dobrem ali slabem, ki jih bodo v filmu predstavljali. Proizvajalci, zlasti oni najširše zastavljeni in najdražji filmov, so temu mišljenju in čustvovanju publike preveč ustregli. Z željami gledalcev so zapuščali sfere resničnega in se napotili v svetove izmišljenega, filmsko sicer privlačnega, a poplitvenega načina predstavljanja časa NOB.

Zadnja leta pa lahko ugotovljamo pozitivne ocenjevalne premike v puljskem krogu gledalcev. Ni se vse odvrtelo kar samo od sebe. Niti ni vplivala samo tenkočutnost in ustvarjalna odgovornost filmskih delavcev. Skrito, a najbrž odločujočo besedo je ob težnjah filmskega razvoja kot takšnega prevzel že sam čas trajanja puljskega festivala, ki s četrto stoletja zaobjema generacijsko izmenjavo. Areno polni mlajši in najmlajši rod, ki ga zanima čas, v katerem živi, nič manj pa obdobje NOB kot izhodišče tega časa. Torej ne več kot junaški ep, temveč kot odpiranje v odločitve.

Zato bi tudi iz današnjih puljskih odmevov izpustili misel na tiste ljubeznive zgodbe o dobrih partizanskih stričkah in vnučkih, zaskrbljenih babicah in podobnem, kar še vedno včasih snuje naš film, očitno ne vedoči, da je na stranskem tiru. (Seveda je kot poskus baladno poetičnega prikaza usode otrok v NOB izvzet film »Boško Buha«.)

Kajti z menjavo generacij gledalcev je zanimivo primerjati tematsko menjavo festivalskih filmov zadnjih let: tematika NOB odstopa vodilno mesto sodobni tematiki, kadar pa se film vrača v leta oboroženega odpora, jih pogosto odpira v doslej filmsko malo raziskano obdobje prvih poveljnih let, njihovih trenj in vrenj. S tem pa naši filmski ustvarjalnosti odpira nov, občutljiv in odgovoren prostor konstruktivne kritičnosti.

Dokaz za to je na primer film, ki je brez zame-

Odmevi s šestindvajsetega festivala

Junaki arene 1979

Kako se nam je predstavil bojevnik revolucije na puljskem platnu

re, a odkrito pripovedoval o usodnih prelomnicah, kakršne je v povojnem razvoju preživela in obvladala albanska narodnostna skupnost med nami. To je kosovski film »Veter in hrast«, film o dveh desetletjih od leta 1945, v katerem se revolucija in boj zanjo zaradi nasprotovanja razrednih sovražnikov in nazadnjaštva še zdavnaj nista mogla končati; je film o razvoju, ki ga je usodno zaustavila najprej prisila Informbiroja, nato pa še čas samooobrambnih, a hudo zlorabljenih metod varnostne službe pod Rankovićevim vodstvom.

V tem filmu je igralec Abdurahman Shala upodobil uspešnega borca in uglednega, a žal nepismenega družbenega delavca,

ki je bil natančen barometer vseh viharjev in tudi njihova žrtev, a je vendarle zavestno vzgajal svojega akademsko izobraženega naslednika. Bil je človek, ki smo ga razumeli, junak, ki bi ga v njegovem delovanju radi spodbujali in podpirali.

In komu bi na filmskem platnu lahko še tako verjeli? Vsekakor Radku Poliču, junaku srbskega filma z značilnim, pomenljivim naslovom »Osvajanje svobode«, ki ga je nepazljiva žirija izločila iz najvišje konkurence. Zakaj? Zato, ker je bil to junak, ki je odložil partizansko puško in poprijel kljub osebnim izgubam za združni plug ter s tem ostal borec na fronti za nove družbene odnose in vrednote. Končal je kot poraženec,

mrtvec s krvavečo petokrako na čelu (njegov četniški mučitelj je pobegnil in to je žirijo očitno bolj skrbelo kot publiko, ki je z vednostjo našega časa priznavala tudi možnost takšnih bridkosti).

Še smo srečali v Pulju letos junake, ki so nas prepričali, da jim je bilo v času, v katerem je veljalo »osvojiti priborjeno svobodo« pogosto težje kot onim, ki so v času bojev mogli vzeti puško v roke. Tako, na primer, Radeju Draganu oziroma junaku, ki ga upodablja srbskem »Razžarčenje«, sopotniku »Osvajanja svobode«. Zato tudi o vseh pogumnih in na vse pripravljenih, pa vedno nasmejanih letalcih, kakršni so bili Bata Živojinović, Ljubiša Samardžić, Bekim Feh-

miu in drugi v »Partizanski eskadrilji«, ne bi govorili.

Kajti še so junaki, ki jim povsem verjameš, a se jim bliža bolj s sočutjem kot z občudovanjem, ker so za naš čas še vse prehudo razdvojeni v včerajšnjem. Takšni so vsi po vrsti portreti iz slovenskega filma »Moja draga Iza«, razcepljeni v svoje meščanstvo in kmetištvo, v svoje nemštvo in slovenstvo, v svoje domobranstvo in revolucijo, tavajoči med svojimi akcijami in resignacijami.

So junaki, ki jih kljub slikovitosti filmskih izrezov skorajda pozabljam, ker se ne moremo z njimi vred znati v njihovih dilemah. Nemara nam je med slednjimi zares še najbližji Ciril iz slovenskih »Iskanj«, ki se iz filmsko skrajno lepo, nekaj neponovljivega odslikujejo dobe bliža današnjemu razumevanju v svojem iskanju poti do osebne svobodnosti iz ozke doktrine klera v široki svet lepote in razumevanja.

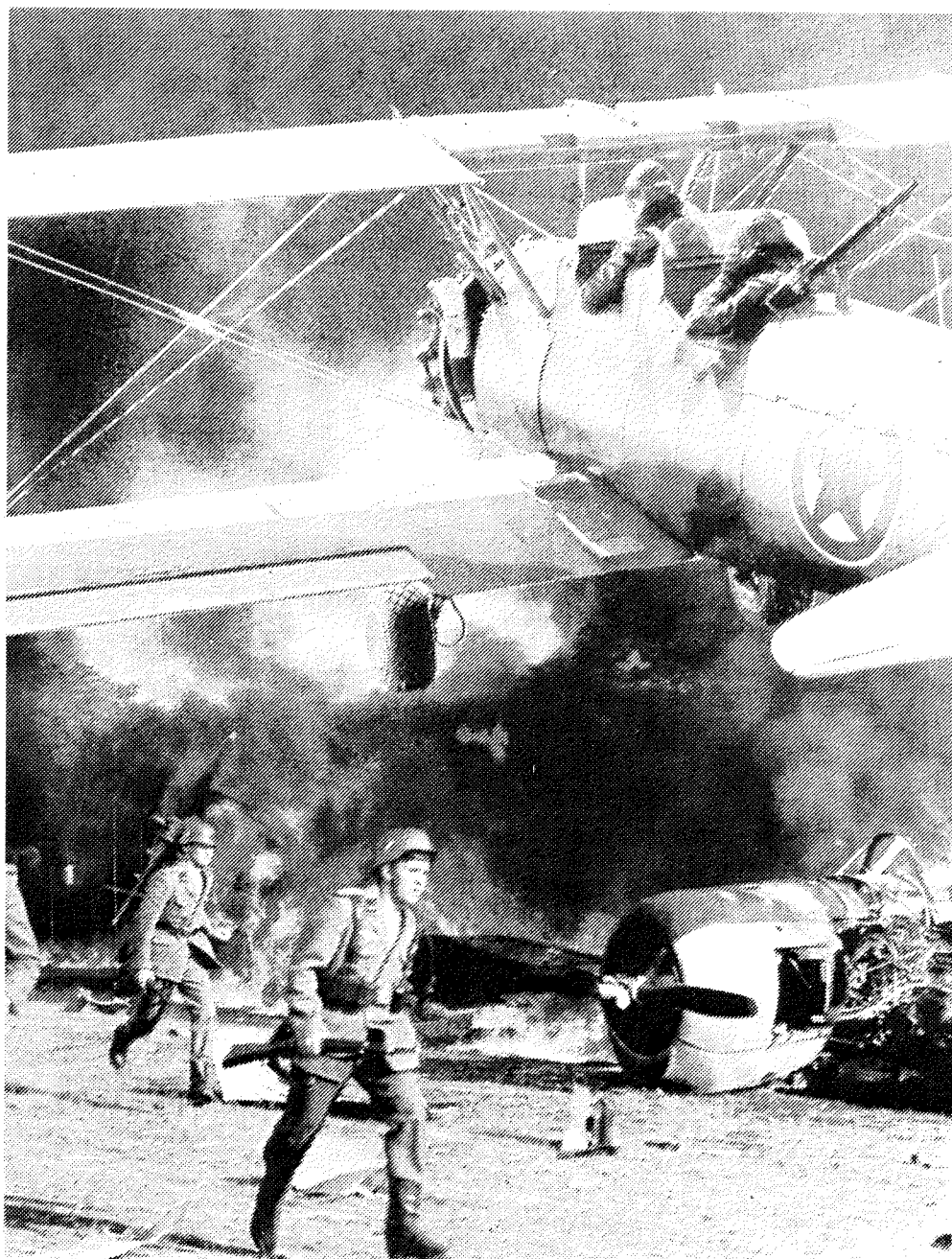
Za bližji, sodobni čas bi podoben odnos na primer veljal do junakov, ki jih kaže slovenski »Krč« – do polkmetov, do mladih intelektualov, izgubljenih v majhnosti podeželja in nehoti vpetih v kalkucije podeželskih načrtovalcev razvoja.

Veliko globljo zavzetost budi v gledalcu lik Stola Arandjelovića v vojvodinski »Trofeji«, ki se je lotila še bolj perečega moralnega vprašanja našega družbenega trenutka, bogatenja na nedovoljen, kakršenkoli način, ki vključuje tudi standard na račun družbenega položaja.

Linico v svet poklicnih zakulisnih odnosov, ki pa so s svojo fasado sleherni dan na ogled javnosti, v novinarstvo in njegove dileme ob svobodnosti in omejevanju sporočanja, sta odprla kar dva filma. Malce bolj okorno srbska »Okvara« in precej bolj ugajeno, dramaturško razporejeno hrvaški »Novinar«. Toda v obeh filmih je, zlasti kar zadeva uredniško »hierarhijo«, marsikaj posplošujočega. Kar težko na primer verjamemo, da je borec za novinarsko in družbeno resnico vselej mlad, nadarjen novinar, njegova ovira pa preveč previdni urednik... Vmes pa so tudi prepričljive, pretresljive usode, kakršno je igralsko ustvaril Fabijan Sovagović kot iztrošen, zapit novinar.

Vsemu, kar si mišljenje našega časa predstavlja v svetlem liku bojevnika, se najbolj iskreno približuje Boris Dvornik v hrvaškem filmu »Vrnitev«. Mimo široke, humane, pa prav nič lahkomišelnosti ali površne osebnosti, ki se odloča za akcijo, postane njen pobudnik in voditelj mlajših, prinaša na platno in v gledalca misel o veliki moralni odgovornosti revolucionarja. To pa je misel, ki še kako sodi v naš čas.

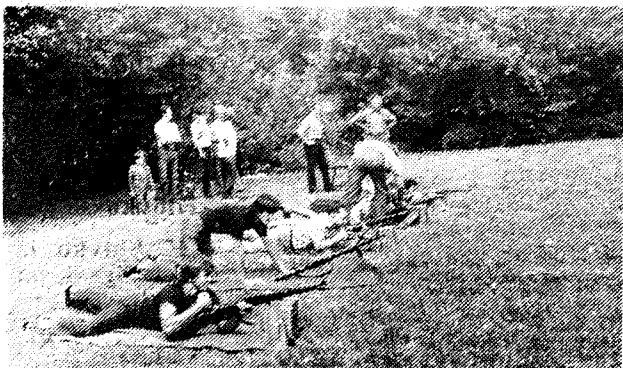
Stanka Godnič

Prizor iz filma »Partizanska eskadrilja«

CERKLJE

Uspelo streljanje RVS

V soboto, 18. avgusta 1979, je ZRVS Cerklje nadvse uspešno organizirala na strelišču v Poženiku streljanje z vojaško puško M-48. Udeležilo se ga je 120 krajanov iz krajevnih skupnosti Grad, Cerklje in Poženik, ZRVS Cerklje, člani lovske družine, TO in mladine. Rezultati so bili uspešni.

V vaseh pod Krvavcem se uspešno pripravljajo na akcijo »Nič nas ne sme presenetiti«. Podobno tekmovanje za vse člane ZRVS Cerklje pa bodo ponovili ob prazniku Cerklj, ki ga praznujejo 4. oktobra.

Tekst in foto: JANEZ KUCHAR

KRNICE

Krajevni praznik na Krnicah

V nedeljo, 12. avgusta, so na Krnicah nad Spodnjo Idrijo prvič praznovali svoj krajevni praznik v spomin na tragične dogodke med NOB. Na tej planoti so nemški okupatorji izvršili več težkih zločinov. Proslavo ob krajevnem prazniku so združili tudi s proslavo 20-letnice gasilske desetine, ki aktivno deluje v sestavi gasilskega društva Spodnja Idrija.

Ob združenem domu se je zbrala množica domačinov in okoličanov ter enote iz več gasilskih društev. Zbranim sta spregovorila predsednik skupščine krajevnega združenja Krnice in predsednik občinske gasilske zveze Idrija. Kulturni program je izvajal moški zbor France Bevk iz Ota-leža. Desetina in posamezni dolgoletni člani pa so prejeli priznanja.

Janez Jeram

BRUSNICE

Ni ostalo samo pri obljubah

Devetega septembra se bodo borci Gorjanskega bataljona in prebivalci dveh podgorskih krajevnih skupnosti – Gabrje in Brusnice – srečali na osrednji občinski proslavi, ki bo v mali vasi Dol. Suhadol, kjer se je rodil revolucionar – narodni heroj Vinko Padersič-Batreja. Na novinarski konferenci, ki so jo prejšnji teden sklicali borci Gorjanskega bataljona v Brusnicah, so predstavili svojo dejavnost, ki dobiva vse tja od leta 1967 novo kvaliteto. Vasi na obronkih Gorjancev, ki danes ležijo v novomeški in krški občini, v obeh občinah je Gorjanski bataljon dobil tudi svoj domov, so med narodnoosvobodilno borbo veliko pretrpele, prebivalci pa so nudili nesebično pomoč partizanski vojski. V času revolucije je bilo veliko obljub, na katere so pač nekateri pozabili. Seveda tu ne mislimo na borce Gorjanskega bataljona, ki so se dogovorili, da bodo ob vsaki svoji proslavi prebivalcem v tem oddaljenem svetu pustili trajen spomin ter se jim tako oddolžili za pomoč.

Spominjamo se obnovljenih vasi Planina v Gorjancih, Črneče vasi, Orehovice, Vodenic, Podbočja, Mokrega polja, Podgrada itd. Povsod so si borci Gorjanskega bataljona postavili spomenik trajne vrednosti, za katerega so jim ljudje v tem delu Dolenjske zelo hvaležni.

Zdaj je prišlo na vrsto tudi Podgorje, ki sega v območje novomeške občine. Ob prazniku bodo odprli novo asfaltno cesto Ratež-Brusnice-Gabrje (6 km), dalje cesto Leskovec-Dol. Suhadol (3 km), Brusnice dobijo novo ATC s 40 priključki, prebivalci Gr. Suhadola pa tudi telefon. Res, da brez družbene pomoči in velike prizadevnosti občanov KS Brusnice in Gabrje teh nalog ne bi izpeljali, vendar pa so pri vsem tem prižgali »zeleno luč« borci Gorjanskega bataljona.

SLAVKO DOKL

LOŠKI POTOK

Delovne akcije v počastitev 31. julija

Borci in aktivisti iz Loškega potoka, ki živijo v Ljubljani, se radi vračajo med Potočane in pomagajo pri razvoju tega kraja. Posebno so aktivni pri ohranjanju tradicij NOB. Svojo aktivnost so pokazali ob proslavi pri Ogencah, pri zbiranju podatkov za knjigo Ogencia, ki jo je napisal pokojni dr. Aleksander Gala-Peter, pri spominskih obeležjih na Modicevi hiši, Beli vodi, Debelem vrhu, Brunarici TV-11 v Travniku, zbirajo podatke za kroniko itd. Pokojni dr. Aleksander Gala je imel še mnogo načrtov v zvezi z njegovo bolnišnico pri Ogenci. Pa mu je nenadna smrt prekrizala načrte. Njegovo delo nadaljuje vojni tovariš in prijatelj Karol Mikulič, Saša Vuga pa pripravlja TV nadaljevanke o partizanski bolnišnici Ogencia.

Da bi ohranili to veliko spominsko obeležje, je treba zgraditi brunarico, ki bi bila s spomenikom, izročenim v varstvu Kliničnemu centru in društvu medicinskih sester Ljubljana, trajen spomin na tragične dogodke v kraški jami na Ogencah.

Na kraju, kjer je delovala partizanska bolnišnica načrtujejo izgradnjo spomenike brunarice, urejene kot muzej. V njej bodo zbrana vsa knjižna dela pokojnega dr. Aleksandra Gala, slikarska in rezbarska dela pokojnika, njegove žene dr. Danice Bem-Gala in spominski reliefi spominskih obeležij iz okolice Laškega potoka in Ribnice... Tako bo mlada generacija dobila popoln pregled nad velikim delom med NOB.

Mikulič je povabil ljubljanske Potočane 28. 7. 1979 ob 6. uri na Ogence. Osem ur so delali betonsko ploščo za postavitev lesene brunarice. Dela se je udeležilo 33 Potočanov in med njimi so bile tudi ženske ter nekaj mladine iz Loškega potoka – Travnika. Pa tudi nekaj članov ZB Loški potok se je udeležilo te akcije. Gradbeni strokovnjak Pahulje je nadzoroval delo, saj je on izdelal načrte za gradnjo. Ponosni so na vsak uspeh. Posebno je pri delu aktiven domačin iz Travnika Rudi Levstik. Mogoče bo še letos brunarica postavljena. Ponovna delovna akcija bo dala dovolj dela za vse pridne Potočane. Treba bo urediti tudi okolico.

Tako so Potočani počastili krajevni praznik delovno. Tudi mladina Loškega potoka je sodelovala pri delu ob brunarici TV-11. Lovska družina Loški potok pa je imela dva dni delovno akcijo pri gradnji novega lovskega doma v Loškem potoku.

Kulturnoumetniško društvo Ivan Vrtačnik Loški potok je izvedlo v počastitev 31. julija, krajevnega praznika, kulturni program. Ciril Debeljak pa je obudil spomine na tisti strašni dan leta 1942.

C. B.

Proslava ob brunarici TV-11 v Travniku

Delovna akcija Ogencia

Lovski dom v Loškem potoku

KOČEVJE

Tržačani pri nas

Mesec julij in avgust je čas izletov in dopustov delovnih ljudi. V pripovedih o preteklosti iz naše ljudske revolucije, narodnoosvobodilne borbe in povojne izgradnje se prepletajo vsa tista nepozabna dogajanja, ki so kot ogle-dalo in zgodovina življenja.

Vse to smo čutili, ko so 29. julija obiskali Kočevje borci – Slovenci iz Trsta. Ogledali so si zgodovinski Seškov dom in muzej v Kočevju. Tovariš iz Kočevja jim je pripovedoval zgodovino Kočevske in zasedanje zbora odposlancev v Kočevju v dneh od 1. do 4. oktobra 1943. leta.

V hotelu Pugled so potem zapeli več partizanskih pesmi. Obiskali so še gozdove Roga, Žago Rog, Podstenice in Bazo 20.

Med njimi so bili borci in borke, ki so se borili po Kočevski in Dolenjski v letih narodnoosvobodilnega boja. V njihovih pripovedih, izrazu in občutkih ni bilo sledu o mržnji do ljudi katerekoli narodnosti, pač pa odločno poudarjeno sožitje z vsemi delovnimi ljudmi.

ŠETER ŠOBAR ST.

ČRNA NA KOROŠKEM

Po poteh koroških borcev

V Črni na Koroškem je 13. avgust praznik krajanov. Praznik je namenjen spominu na bitko, ki so jo bili koroški borci v avgustu 1944. leta.

Za to borbo je že v času same vojne bilo izrečeno priznanje s strani štaba zavezniške vojske iz Barija.

V počastitev spomina so letos šle po poteh koroških borcev patrulje, ki so jih sestavljali borci NOB, mladinci, taborniki, mladi gasilci in drugi. Pohodne enote so 13. avgusta krenile iz Črne, Podpece, Žerjava, Koprivne in Mežice. V sestavi enote Črne so bili tudi udeleženci iz Prevalj in Raven. Skupno je bilo 109 udeležencev. Enote so v tem dnevu opravile naporno pot pod Peco. Ustavile so se ob domačijah naših sodelavcev v NOB. Ob obeležjih, ki pričajo o borbi v gornji Mežiški dolini, so komandirji oziroma komisarji pripovedovali udeležencem o poteku dogodkov.

Ob 17. uri je bila slavnostna seja skupščine krajevnega združenja Črna. Po njej je na trgu pred spomenikom NOB prispela pohodna enota. Ob žalostinki, ki jo je zaigrala rudniška godba, je delegacija ZB in ostalih političnih organizacij položila vence.

Praznik je izzvenel kot ponovna potrditev in dokaz, da je prebivalstvo te doline ponosno na čas narodnoosvobodilne borbe in hvaležno vsem, ki so se borili za svobodo.

IVAN HERCEG-TIM

PREVOLJE

Mladi prinašajo napredek

V sredo, 22. avgusta, sta mlade na mladinski delovni akciji Suha krajina obiskala predsednik in sekretar republiškega odbora ZZB NOV Janez Vipotnik in Marjan Lenarčič, z njima pa je bil tudi predsednik republiške konference ZSMS Boris Bavdek. Pozneje so bili vsi trije tudi na mladinski delovni akciji Bela krajina.

Natančneje so se zanimali za življenje brigadirjev v prostem času. Izvedeli so, da je dobro tako njihovo idejno-politično delo, kot tudi druge dejavnosti, saj ob vsaki priložnosti pripravijo sebi in domačinom bogate kulturne programe. Eno osrednjih spoznanj obiska pa je ugotovitev, da bodo vse hribovske vasi in zaselki od Prevol do Hin v Suhi ter Kota in Petrove vasi v Beli krajini v tem in v prihodnjih letih bolj povezane z občinskimi središči in svetom. Lahko pričakujemo, da bo življenje tam lažje in bolj vabljivo tudi za mlade, ki te svoje kraje pogosto zapuščajo.

Lani, na zboru Bračičeve brigade v Framu pri Mariboru, sem govoril s kapelnikom godbe Ivanom Ulago. Takole je pripovedoval: »Pred prihodom v partizane 9. maja 1944 sem bil rudar v rudniku Pečevnik pri Celju. Bil sem član rudarske godbe. Partizani so tedaj napadli rudnik in pregnali rudniško stražo. Po tistem sem odšel z bratom Antonom in še nekaterimi tovariši med partizane. Vključili smo se v Kozjanski odred. Sredi septembra se je naša enota nahajala v vasi Dobje pri Planini. Za nami je prišla v vas tudi Bračičeva brigada, potem, ko je napadla okupatorsko postojanko v Kozjem. Opazil sem, da se komandanta odreda in brigade, kapetan Marjan Jerin in Milenko Knežević pogovarjata. Zdelo se je, da se za nekaj pogajata. Kmalu me je poklical komandant odreda in mi velel, naj pripravim godbo za odhod v Bračičevo brigado. Bračičevo brigado smo poznali kot bojovito in veselo brigado. V zameno za godbo je brigada odstopila Kozjanskega odreda nekaj orožja in municije, kar je zalepilo v postojanki Kozje. Tako je godba postala prištabna enota Bračičeve brigade. Od tedaj pa do konca vojne je ostala v njenem sestavu in je z njo prečesala področje od reke Save in Sotle do

Godba Bračičeve brigade

O godbah, ki so sodelovale v narodnoosvobodilnem boju, zlasti v enotah NOV, je bilo že precej napisanega. Ni mi pa znano, če je bilo že kaj objavljenega o godbi 13. SNOUB M. Bračiča. Ker bo sredi septembra minilo 35 let od njene vključitve v brigado, ji namenjam teh nekaj vrstic.

na svoje domove. O padlih pa nimam podatkov.

Spomnim se delovanja godbe v času, ko sem bil borec te brigade (od 10. oktobra do konca vojne). Bila je to delavna in disciplinirano urejena vojaška enota. Disciplinirana je bila odlika večine godbenikov, zlasti njenega kapelnika Ivana Ulage. Seveda sta k njeni urejenosti in delovanju mnogo pripomogla komandant in politkomisar brigade kapetan Milenko Knežević in Ivan Dolničar-Janošič. Pripadniki brigade smo bili na svojo godbo zelo ponosni, saj je ni imela nobena brigada na Štajerskem, vsaj popolne ne. Takšna je bila le pri štabu 4. operativne cone. Godbenista dovoljevali lenarjenja. Zahtevali sta stalno aktivnost, od učnih vaj do koncertov po bataljonih in brigadi, kadar je sku-

paj taborila. Sodelovala je na mnogih mitingih, ki jih je prirejala brigadna kulturniška skupina sama ali skupaj s terenskimi organizacijami. Udeleževala se je tudi komemoracij na pogrebih padlih borcev, kadar jih je bilo moč organizirati. Spomnim se pogreba v Gornjem gradu v Gor. Savinjski dolini, kjer smo 25. oktobra pokopali borce, ki so padli pri Novi Štifi v bojih z Nemci in belogardisti, ki so prišli iz Kamnika čez Črnivec v Novo Štifo. Na grobu je govoril pomočnik politkomisarja 14. divizije Matvez Hace. Pogreba se je udeležila velika množica domačinov in borcev.

Takrat, ko je bila Bračičeva brigada proglašena za udarno, je imela godba zelo uspešen koncert v Rečici ob Savinji. Dne 27. novembra je šla brigada

napadat utrjeno postojanko Paško vas pri Šmartnem ob Paki. Na čelu brigade je šla godba. Igrala je koračnice vse do neposredne bližine postojanke.

V začetku decembra je brigada prejela od štaba 14. divizije ukaz, da se prebije na Kozjansko. Z njo je odšla tudi godba. V napornem pohodu in po hudem boju, se je pri Rimskih toplicah prebela na domačije Kozjanskega. Že po nekaj dneh je priredila koncert v Dobju pri Planini. Prav tedaj se je bivaku brigade pod okriljem zelo goste megle približala diverzantska skupina Nemcev in ustašev. Udarila je po godbi. Na srečo nihče ni bil ranjen. Borci so sovražnika pognali v paničen beg, pri čemer so vojaki odvrgli precej orožja in naropanega plena.

Omeniti velja, da je moral enota godbe poleg svoje osnovne dejavnosti opravljati tudi stražarsko službo. Njeni pripadniki so se udeležili celo nekaterih bojev kot nosilci in podajalci orožja in municije, včasih pa tudi kot borci na položaju. V zadnjih mesecih vojne, v času nenehnih ofenziv, so bili redna borbena enota.

Ker je škoda pozabiti nekatere pomembne dogodke o godbi in njenih pripadnikih, bom navedel njihova (čeprav ne popolna) imena. Morda se bo kdo spomnil manjkajočih ali napačnih podatkov in jih dopolnil ali popravil in jih poslal na naslov: Odbor Bračičeve brigade, Ljubljana, Vrtača 11.

ULAGA Ivan, kapelnik godbe, diplomiran glas-

benik in nosilec Gallusove značke.

ULAGA Anton, arhivar godbe.

JELENIKO Jože, prišel v godbo 15. 9. 1944 na Poljanah pri Jurkloštru. V času zimske ofenzive se je priključil NZ okrožja Kozje. Igral je na instrument »krilovka«.

ARNOŠ Franc iz Hoč pri Mariboru, igral je na »fligelhorn«.

PLETERSKI Adolf iz Brestanice, igral je »klarineta ali krilovka«.

AVSENAK Slavko iz Brestanice, je igral na »hoben«.

VEBLE Andrej iz Senova, sedaj v Mariboru, Maistrova 8, igral »bas«.

KOŽUH ? iz Brestanice, je bil ob prehodu brigade čez potok Voglajna blizu Šentjurja pri Celju zajet od Nemcev. Nadaljnja usoda neznana! Igral je na »činele«.

KOSEM ? iz Zidanega mosta je igral »basfligelhorn«.

MEDVEŠEK Vili iz trbovelj je igral »flavto«.

KERENC ? iz Brestanice je igral »trobo«.

KOLAR Ivo iz Brestanice ali Senovega je igral »bas«.

TRŽAN Jože iz Dobja pri Planini, sedaj stanuje v Zagorju ob Savi C.

Koncert godbe 13. brigade Mirka Bračiča oktobra 1944 v Kokarjih v Zadreci dolini (Nazarje); kapelnik Ivan Ulaga

Godba KO 1944, ko je bila premeščena v 13. SNOUB Mirka Bračiča

Drave. Svojo bojno pot je končala v osvobodjenem Celovcu na Koroškem...«

Ob koncu vojne je bila godba premeščena v štab 14. udarne divizije. V Ejbiswaldu se je povečala še z godbeniki železarne iz Raven na Koroškem. Takrat, ko je bila divizija premeščena v Slavonijo oziroma v Banat, je šla z njo tudi godba, ki je tedaj že predstavljala odlično organizirano in kvalitetno vojaško godbo. Kapelnik Ulaga je povedal, da je imel težave ker ni bilo not. Pomagal si je s prepisovanjem not, največkrat kar na papirnate vrečke. Tudi na glasbene instrumente so morali zelo paziti, saj jih je bilo zelo težko dobiti. Popravljali so jih sami. Kapelnik Ulaga je bil demobiliziran 9. 4. 1946. Tudi ostali godbeniki so se postopoma vrnili

Parada godbe Bračičeve brigade v 14. UD poleti 1945. Na čelu kapelnik Ivan Ulaga (sedanji Zrenjanin)

Zmage 59., je igral »klarineta«.

PODBREŽNIK Franc iz Solčave 3 v Savinjski dolini je igral »klarineta«.

PUKMAJSTER Martin iz Celja je igral »drumle«. Bil je ujet, a je Nemcem ušel in se vrnil v brigado.

STREL ? je igral »trobento«. Padel je pri napadu brigade na postojanko Žerjav, 5. maja 1945.

Zapisana imam še imena Goter Alojza iz Ojstra pri Laškem, Gaber Alojza iz Goč pri Mariboru, bratov Višnar iz Pečevnika pri Celju, in Milaneza iz Trnovelj pri Celju. Drugi podatki o njih pa mi niso znani.

Janez Petje-Jovan

Bil je snežen in ledeno mrzel božični večer leta 1944, ko smo s pomočjo hrabrih zasavskih čolnarjev prešli Savo iz Dolenjske na Štajersko. Od neprestanih pohodov in borb na Dolenjskem smo bili na moč utrujeni. Pestilo nas je pomanjkanje hrane, tudi izčrpanost pa raztrgana obutev, slaba obleka in podobno. Takrat pa žal tudi nismo vedeli, da smo padli v veliko sovražnikovo ofenzivo takoj po prihodu na levi breg Save. Moravsko, Tuhinjsko in Savinjsko dolino je zasedla okupatorja-va vojska.

Borci Šlandrove in Zidanškove brigade, ki smo skupaj prešli Savo, smo odšli proti Vačam in okolici. Mokri, premraženi in utrujeni tudi tam nismo našli prepotrebne miru in počitka. In tako se je zgodilo, da je prišlo v naših vrstah do osipa in dezertacij.

Spominjam se, kako so na Vačah ob našem prihodu začeli pripravljati hrano, ki pa je zaradi prihoda nemškega letala ni bilo mogoče razdeliti. Letalski mitraljezi in bombe so povzročili med nami nakaj žrtev. Čez čas so posamezniki začeli reševati stanovalce in imetje iz hiše, ki je začela goreti. Ostali so šli na položaje proti bližajočemu se valu sovražnika. Sprva smo močne nemške enote odbili in nagnali v beg. Teda ne za dolgo! Sovražnik je začel zasledovati v snegu vse naše premike. Nadzoroval je ceste, mostove, vasi, tudi večino hribov. Z jurišnimi napadi smo si utirali pot ter se blizu Ožbalta pod Trojanami prebili čez glavno cesto, čeprav so Nemci skušali preprečiti naš prehod z motorizacijo. Žal nam prepotrebni podatki in druge pomoči takrat na tamkajšnjem terenu ni uspelo dobiti.

Potem, ko smo prešli ceste in hribe v Tuhinjsko dolino, smo bili zjutraj ponovno napadeni. Vseposod je bilo polno zelene vojske. Umaknili smo se na Menino planino. Začelo nam je primanjkovati streliva.

Menina planina nas je v novoletni noči 1944-45 sprejela hladno in z meter visokim snegom. Zlasti ni mogoče pozabiti novoletnega dne, ki je bil zapisan s krvjo številnih žrtev, ki so padle med juriši.

Ze prvega dne v novem letu je začel sovražnik na planini divje napadati. Toda uspeli smo napade odbijati in celo zapleniti nekaj hrane in streliva. Slednje nas je opogumilo v sicer kritičnem položaju. Toda pred nami so bili še težji dnevi, še mnogo težje noči. Na Menino planino se je v več kolonah prikradalo nad tisoč sovražnikovih vojakov. Zaradi tega smo se morali pogosto premeščati, da bi se tako izognili frontnim in dolgotrajnim spopadam. V takšnih, vsestransko težkih okoliščinah, smo se vztrajno, povezano in organizirano prebijali po Menini planini v

Vrnitev Zidanškove brigade čez Savo in dalje na Okroglo in Slevo

Enotam brigade Miloša Zidanška (Pohorska) je takrat bojna sreča obrnila hrbet.

smeri Kamniških planin. General Roesener, ki je vodil nemško ofenzivo, je nagnal na to območje gorenjske belogardiste, da so vohljali, postavljali zasede in pasti našim izčrpanim borcem. Da, namesto psov je imel okupator belčke in izdajalce!

Na vrhu Črničca smo se uspeli prebiti čez cesto Kamnik - Gornji Grad. Prišli smo v zavetje Kranjske rebri in Podvoljke. Toda tudi tu nas je začel sovražnik iz Gornjega Grada zasledovati. Na osamljenih gorskih kmetijah nad sv. Antonom in Lučami smo nale-

teli na znamenja sovražnikovega terorja in zločinov. Tudi naša velika bolnišnica na tem območju je padla v nemilost sovražnika, ki se je pripeljal na smučeh iz koroško-avstrijske strani. Nemci so požigali in uničevali vsepok - celo na Veliki planini staje in kočje.

Nismo vedeli, kaj nas čaka na Slevem

Na položajih v visokem planinskem snegu smo imeli v štabu temeljite

posvete. Sklenili smo, da se bo brigada začasno razdelila na manjše enote. Nekateri močno ozeblji, bolni, oslabei in lažje ranjeni borci so dobili dovoljenje in navodila za pot domov ali k zaupnim ljudem na okrevanje. Na kraju, kjer smo bili, je bilo nemogoče ostati skupaj, saj je bil sovražnik premočan.

Najštevilnejši prvi bataljon je šel proti Mozirski planini (na pohodu je snežni plaz povzročil žrtve!), drugi in tretji bataljon pa naj bi šla proti Gorenjski oziroma na Koroško. Če bi dosegli Koro-

ško, bi bili rešeni, saj je bilo v tistem času tam sorazmerno mirno. Strašni pogoji, v katerih smo takrat živeli, so terjali veliko žrtev. Vsega tistega ni ni mogoče opisati. Zelo veliko žrtev so zahtevale podhladitve. Bataljoni so bili sedaj po številu komaj enaki razredčenim četam. Velike težave smo imeli tudi z zvezami s štabi. V večini primerov so bile prekinjene.

Pohod smo nadaljevali na Malo planino mimo Pasjih peči in na Primoža ter čez ledeno mrzlo Kamniško Bistrico navzgor na Okroglo nad Kamni-

kom. Tam smo se namenili odpočiti, nahraniti in posušiti ter tako rešiti vsaj nekaj hudih spremeljajočih težav. Žal je bila vasica Okroglo požgana, razdejana in prazna. Odšli smo naprej v sosednjo gorsko vasico Slevo. V hudem mrazu so se obleka in čevlji lomili kot tanka ledena skorja. Nekateri borci in borke so bili skoraj bosi, z v krpe ovitimi nogami. Izjemna moč, izjemna volja je bila potrebna, da je človek premagal tak napor. Položaj nas je silil v zaskrbljenost.

Zunaj vasi smo postavili zasedo z mitraljezom, več straž in patroljo. Občutek, da je morda najhujše za nami, je bil varljiv. Varnostno obrambni dejavniki so bili oslabljeni zaradi naše izčrpanosti, lakote in mraza (okrog dvajset stopinj pod ničlo!) in jutranje megle. Skupaj z meglo se je priplazil tudi sovražnik. Naši zasedi je zaradi mraza zatajilo avtomatsko orožje, s puškami pa so prešibko udarili. Sovražnik je naše borce v zasedi pregazil ali zaobšel in iz neposredne bližine napadel naše začasno bivališče. Nastala je velika zmeda, toda na panika. Začel se je pravi bojni metež. Če bi borci ne bili tako utrujeni, bi bilo drugače! Prenekateri so padli v trden spanec. Dvigovali smo jih na noge, jih budili pa so bili še vedno v polsnu. To je bilo za mnoge pogubno. Velika sreča v nesreči je bila, da nas je nekaj še pravočasno planilo na greben nad vasjo. Od tam smo lahko našim borcem vsaj delno zavarovali umik po jarku. Nekateri borci, ki so ostali na dvorišču, so se zelo odločno borili.

Obkolitev v obliki podkve je sovražniku uspela. Zbegane borce so belčki od blizu v megli klicali: »Tovariši! Pojdi sem! Tu je izhod, tu je rešitev...« in podobno. S takšnimi zvijačami so naše borce še bolj zmedli. Prenekateri so zvalili pred puškine cevi, jih pobili ali polovili. V Slevem je bilo ujetih približno dvajset naših borcev. Odpeljali so jih na gestapo v Kamnik. Deset borcev je padlo na kraju spopada. Ostale preživele nas je ta bojna nesreča zelo pretresla. Izgubili smo v bojih prekaljene tovariše, ki so previhrali številne boje od Pohorja do Kočevskih gora. Naš davek je bil krvav in grozno boleč. In zakaj smo doživeli poraz? Zaradi izdajalca ali izdajalcev, tudi zaradi naših lastnih napak. Drugače si ne znam pojasniti omenjenih dogodkov, ki je sicer še vedno ovit v skrivnost. V naključje je težko verjeti.

Vojaška sreča nam je hotela še nekaj časa obracati hrbet. Toda granitna pohorska volja, partizanska zavest in cilji, ki so bili pred nami, so nas vse bolj uspešno vodili v nove boje in dokončni zmagi naproti.

Anton Grašič-Savo

V vasi Slevo in njeni okolici kraljujeta dandanes mir in sreča zadovoljnih ljudi

Foto: S. T.

Sedmo srečanje borcev NOV – delavcev slovenskih železarn

V soboto, 25. avgusta, je bilo 7. srečanje borcev NOV slovenskih železarn, in sicer tokrat na Svetini pri Štorah. Tokrat je bila gostitelj Železarna Štore.

Pri planinskem domu na Svetini se je zbralo več kot tisoč borcev NOV ter gostov. Prireditve je bila pri koči, ki leži 804 metrov nad morjem.

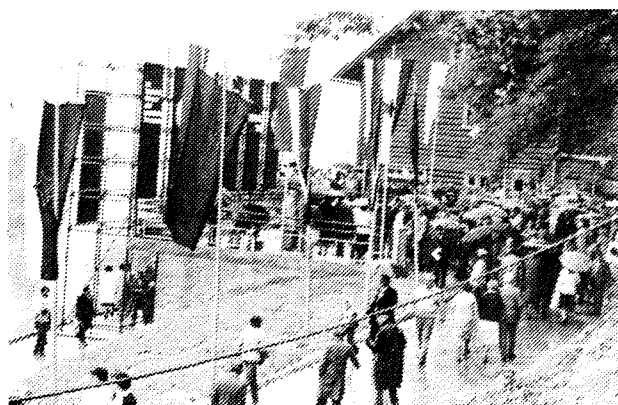
V uvodnem govoru je navzoče pozdravil Ivan Žmahar, predsednik aktivna ZB NOV Železarne Štore. Slavnostni govor je imel Milko Starc, član aktivna ZB NOV Železarne Štore. V njem je opisal razvoj vsesplošnega upora proti okupatorju in delovanje Celjske čete na tem območju. Govoril je o herojskem pohodu 14. divizije na Štajersko, o delo-

vanju Kozjanskega odre- da in drugih enot ter o velikem napredku, ki smo ga dosegli po vojni. Poudaril je pomembnost naše socialistične samoupravne ureditve, naša prizadevanja za mir in na-

predek v svetu v okviru neuvrčenosti, našo budnost v okviru SLO in družbene samozaščite ter v zvezi s tem pomembnost neprestane akcije »Nič nas ne sme presenetiti«. V kratkem je opisal

tudi uspehe slovenskih železarn in spomnil na to, da ta, sestavljena organizacija združenega dela letos praznuje 10-letnico obstoja in dela.

Pod vodstvom dirigenta Franca Zupana je igrala ob slovesnosti godba na pihala štorskih železarjev, za razvedrilo pa celjski instrumentalni kvintet s pevcema. Borci, znanci in drugi udeleženci so se pogovarjali o življenju in napredku po vojni ter obujali spomine na partizanske dni. Udeleženci srečanja so položili vence in cvetje k bližnjim partizanskim spomenikom in obeležjem, tovarišu Titu pa so poslali pozdravno brzojavko.

Del udeležencev srečanja pri planinski koči na Svetini

Branko Blenkuš

VELIKA GORA

Življenje v gozdovih
nekoč in danes

Člani društva invalidov občine Bežigrad v Ljubljani so 4. avgusta obiskali Kočevje. Ogledali so si živinorejski obrat v Koblerjih in se potem odpeljali v Glažuto.

Vodič iz Kočevja je pripovedoval, kako so na Jasnici borci Ribniške čete avgusta 1941. leta napadli italijansko kolono, ki je vozila iz Ribnice proti Kočevju, kako je pogorela Auerspergova žaga v Jelendolu v pomladi leta 1942, kako je Šerčerjeva brigada v Grčaricah strla plavogardiščno postojanko po kapitulaciji Italije 1943. Sedaj je v Glažuti samo lepo urejen dom za gozdne delavce.

Iz vseh obširnih gozdov Velike gore in Medvedjaka so do leta 1941 vozniki (furmani) vozili hlode na žago Glažuto, z nje pa deske na železniško postajo v Ribnico.

Iz Glažute so se odpeljali v Jelenov žleb, kjer je bila do leta 1933 tudi večja parna žaga Rudežev iz Ribnice. Potem so v Ribnici zgradili novo parno žago (današnji Inles).

Pripeljali so se do brezna, kjer je spomenik veliki zmagi Gubčeve in Cankarjeve brigade nad Italijani 26. marca 1943. Nadaljevali so pot do »Štirne«, kjer je Tomšičeva brigada jeseni 1942 izbojevala veliko zmago nad italijansko enoto. Tudi tu je spominsko obeležje.

Gozdovi Velike gore in Medvedjaka so povezani z malimi presledki z gozdovi Mokrcia in Krma na severozahodu, na jugu pa z gozdovi Borovniše gore in Stružnico, ter čez Čabranko in Kolpo z gozdovi po Gorskem Kotaru. V delu teh gozdov so si Bežigradjani ogledali, kako teče življenje v njih.

PETER ŠOBAR

Člani društva VVI iz občin Bežigrad in Kočevje pri domu gozdnih delavcev v Kočevju

HORJUL

V znamenju
koordiniranega dela

Ze kolikor toliko natančen prerez aktivnosti krajevnega odbora ZZB Horjul ugotavlja, da si le-ta že nekaj časa prizadeva izboljšati kakovostno raven svojega delovanja. Vso svojo aktivnost vsklajuje z aktivnostjo drugih organizacij v kraju, kakor tudi z doslednim izvajanjem akcij, ki jih v sklopu svojega plana načrtuje občinski odbor ZZB Ljubljana Vič-Rudnik. Tako je KO ZZB Horjul pred nedavnim sodeloval pri gradnji novega spominskega doma na Ključu, pa še pred tem pri obrambnem dnevu Horjula, krajevnem prazniku KS Horjul, svojo delegacijo pa je poslal tudi na letošnji pohod ob žici okupirane Ljubljane.

Kar zajeten seznam aktivnosti, ki dobi svojo vrednost zlasti ob dejstvu, da se število članov odbora zaradi smrti vse bolj krči.

B. VRHOVEC

PIVKA

Zadovoljni z izletom

V aktivu ZB NOV – TOZD SVTK – Pivka so že dalj časa želeli organizirati izlet. Odpeljali smo se z lastnimi vozili iz Nove Gorice čez Most na Soči najprej v partizansko Cerklje. Po ogledu bolnišnice Franje smo se spustili v Idrijo, si ogledali to staro rudarsko mesto, nato pa smo se vzpeli na Vojsko, kraj, ki je s svojo okolico zelo pomemben iz NOB. V bližini je spomenik padlim in partizanska tiskarna Slovenija. Ob spominskem znamenju bolnišnice Pavle nam je njeno zgodovino orisal tovariš Avgust Pirih. Tudi Lokve smo obiskali, kjer so se zadrževala vojaška in politična vodstva odpora na Primorskem in kjer so zavezniki spuščali iz letal material za partizane.

Želimo, da bi v prihodnje tak izlet ponovili z našimi nasledniki – mladinci.

STANKO KRALJ

PROSENJAKOVCI

Poplačan trud

Brigadirje tretje izmene na republiški mladinski delovni akciji »Goričko 79« smo obiskali ob dnevu graničarjev, ko so imeli v programu obrambni dan. Se istega dne popoldne so brigadirji obiskali svoje prijatelje – pripadnike JLA na obmejni karavli v Prosenjakovcih. Kmalu so bile izbrane ekipe za odbojko in šah. Nekaj posameznikov se je začelo dogovarjati o kulturnem programu.

Med vojaki na karavli v Prosenjakovcih je ta dan žarel obraz dvema, ki jima je ta dan dopoldne general JLA iz Ljubljane na prsi pripel odlikovanji. In z njima smo navezali razgovor.

Dvajsetletni Franc Štimpfel je prejel značko »Primeren vojak« in nam je povedal: »Ker sem precej miren in discipliniran, ker sem se izkazal pri pouku ter obvladanju vojaških strokovnih znanj, me je vojaški kolektiv predlagal za značko »Primeren vojak«. Tega sem zelo vesel in mi bo najlepši spomin na čase, ki sem jih prebil v vojaški uniformi. Precej delam tudi na športnem področju.«

Dvajsetletni Avdija Muratović pa je dobil medaljo za vojaške zasluge. Zakaj in kaj mu pomeni, je odgovoril: »Tudi zame je predlog dal vojaški kolektiv tukajšnje karavle. To so ostali vojaki pojasnili s tem, da sem discipliniran, da sem dober vojak, dober prijatelj vsem in da sem vse naloge v vojaški suknji doslej izvrševal nadpoprečno. To je res, čeprav nikoli nisem ob izvrševanju nalog pomislil na to, da bi dobil kakršnokoli priznanje. A moj trud je sedaj poplačan. To pa je velika obveza tudi za vnaprej.«

Kmalu sta se pomešala med brigadirje in druge vojake, kajti tudi ob prazniku je treba določene ure opravljati vojaške dolžnosti. Prosti čas je treba kar najbolje izkoristiti. Preden sta se poslovila, sta še zaupala: »Z domačini, še zlasti z mladimi, imamo pripadniki JLA tukajšnje karavle precej stikov in izredno smo presenečeni nad gostoljubnostjo domačinov.«

Tekst in foto: FILIP MATKO

OZELJAN

Ob krajevnem prazniku

Dne 12. avgusta letos je bila v Ozeljanu proslava krajevnega praznika krajevnega skupnosti »Mile Špacapan-Igor«. Občani te KS praznujejo svoj praznik v spomin na 10. avgust 1942, ko je bil na Vodica nad Ozeljanom ustanovljen 1. primorski partizanski bataljon »Simon Gregorčič«. Letos je bila proslava združena s praznovanjem jubilejnih obletic, 60. obletnice ustanovitve KPJ in SKOJ. Proslava je lepo uspela. Posebna zahvala gre moškemu pevskemu zboru iz Mirna in njegovemu zborovodji Antonu Klančiču in mladinski kulturni skupini Zarja iz Ozeljana pod vodstvom Julije Špacapan.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

ŠMIHEL

V spomin padlih gasilcev

V Šmihelu pri Novem mestu so počastili 50-letnico gasilskega društva Šmihel med drugim tudi z odkritjem spominske plošče padlim gasilcem v narodnoosvobodilni borbi in žrtvam fašističnega terorja. Spominsko ploščo je odkril predsednik krajevnega organizacije ZZB NOV Franc Kandija-Kotnik, ki jo je izročil članom gasilskega društva v varstvo. Ad: Gasilci iz Šmihela so z vencem počastili spomin svojih umrlih tovarišev (Foto: S. DOKL)

ŠTEFANJA GORA

Slovesnost in še kaj

Zaključna slovesnost ob praznovanju krajevnega praznika krajevnega skupnosti Grad pod Krvavcem, ki zajema vasi Ambrož pod Krvavcem, Grad, Dvorje, Štefanjo goro in Stiško vas, je bila v nedeljo popoldne pri spominskem obeležju na Štefanji gori, kjer je daroval svoje mlado življenje 5. aprila 1944. leta partizan Miroslav Šnajder iz Kranja, ko je opravljal partizansko dolžnost. Slovesnosti so se udeležili številni predstavniki družbenopolitičnega življenja cerkljanskega območja, praporščaki in številni domačini. Obudili so spomine na leto 1942, ko je meseca avgusta imela druga grupa odredov pohod z Dolenjske čez poključke gozdove, Udenboršt, Štefanjo goro, Krvavec in Veliko planino na Štajersko. Na Davovcu je padlo v zasedo in obležalo na bojišču 31 borcev druge grupe odredov in Korškega odreda. Tudi tako množična izguba borcem ni omajala vere v zmago delavskega razreda na čelu s tovarišem Titom in KPJ. Spomeniki in spominska obeležja naj tudi v bodoče opozarjajo mlade rodove o borbah, ki so jih bojevali naši predniki za naš boljši jutrišnji dan.

Po končani slovesnosti pri spominskem obeležju je bil zabavni del v gasilskem domu na Štefanji gori.

Lani so začeli z asfaltiranjem vaških cest na Štefanji gori in Dvorjah, končali pa naj bi letos. Večja dela pa imajo zasnovana v Stiški vasi. Asfaltirati nameravajo vaške ceste do križišča. Vaščani so sami precej prispevali. Načrtujejo tudi obnovitev vodovoda na Štefanjo goro, saj s sušnih mesecev zmanjkuje vode, v Dvorjah pa morajo rešiti vprašanje finansiranja novega hotela, ki bi bil velikega pomena za razvoj turizma na cerkljanskem območju v povezavi z letališčem in RTC Krvavcem.

JANEZ KUCHAR

Spominska slovesnost na Štefanji gori

LENDAVA

Zavzetost do spominskih
obeležij NOB

Na zadnji seji skupščine občine Lendava so med drugim sprejeli osnutek samoupravnega sporazuma o prevzemu skrbi za urejanje, vzdrževanje in varstvo grobov borcev, spomenikov in drugih zgodovinskih objektov iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja ter predlog letnega in srednjeročnega programa varstva, urejanja in vzdrževanja le-teh objektov. Vsi zbori so sprejeli tudi to, da se kot podpisnik samoupravnega sporazuma vključi Kulturni zavod občine Lendava in vse osnovne šole v občini, ki bi prevzele skrb za vzdrževanje grobov z namenom, da se pri mladih rodovih še bolj ohranja tradicija NOB in naše revolucije.

Naloga koordinacijskega odbora podpisnikov DD je, da skrbi za izvajanje ustreznega programa varstva, urejanja in vzdrževanja grobov borcev in spominskih objektov. Najpomembnejše je, da se ta koordinacijski odbor ustanovi pri izvršnem svetu skupščine občine Lendava.

JOŽE ZERDIN

CELJE

Izleti prinašajo nova
prijateljstva

Krajevna organizacija ZB NOV »Tone Grčar« Celje je 12. 8. 1979 organizirala za svoje člane, najozje sorodnike in prizadevne mladince OO ZSMS Pod gradom izlet v kraje, ki so simbol preteklosti in sedanjosti. Obiskali so Bistrico ob Sotli, Trebče, Kumrovec, Klanjec, Gornjo Stubico in Kostanjevico na Krki. Profesorica Olga Šlander iz Celja je o posameznih krajih podala zgodovinsko, kulturno in politično obrazložitev.

Krajevna organizacija ZB NOV Kostanjevica na Krki in KO ZB NOV »Tone Grčar« iz Celja si želita medsebojnega sodelovanja.

PETER PREGRAD

Negujmo spomine na težke dni!

Bratstvo med Mariborom, Podčetrtkom
in Velikim Poganacem

*»Zbežite sence, vzidi čisti dan!
Kdor si po tihih gozdovih pokopan,
komur zgubljeni prah v veselju plava,
kdor v ječah padel si od črnih ran,
glej, iz noči življenje vzplapolava!«*

Tisoč dvesto petintrideset padlih borcev, 419 ustre-
ljenih talcev in 572 žrtev fašističnega nasilja iz obdobja
1941–1945 je grozljiva številka s kozjanskega območja,
vklesana na podstavku spomenika žrtvam okupatorja
v Kozjem, z gornjim posvetilom.

Ob tradicionalnem vsakoletnem izmeničnem sreča-
nju borcev iz štirih krajevnih skupnosti iz Maribora s
pobratenskimi borčevskimi organizacijami iz Podče-
trtka in Velikega Poganca, smo spotoma od Podčetr-
tka–Virštanja–Lisičnega–Kozjega–Podsrede–Trebč in
Bistrice ob Sotli obiskali vrsto spominskih obeležij ter
se poklonili žrtvam za svobodo, katerih imena so ove-
kovečena na teh simbolih naše medvojne epopeje.
Zgodovinska izročila teh nam je pojasnjeval tovariš
Jože Pečnik, dolgoletni predsednik KO ZB NOV Pod-
četrtek, ki je bila naša letošnja gostiteljica. Njegov
spomin nam je začrtal borbe Kozjanskega odreda, v
katerem je tudi sam sodeloval. Opisuje požrtvoval-
nost, pogum in tragične žrtve civilnega prebivalstva s
tega območja, katerega kmečki in nacionalni ponos ni
prenašal tiranije nacistov, ampak se je spontano posta-
vil v bran zaslužnjemanju in razvrednotenju človeškega
dostojanstva.

Danes si ti kraji sicer počasi, a vztrajno utrjujejo pot
v boljši standard. Na vsakem koraku je viden napre-
dek, ki naj bi v bližnji bodočnosti dosegel tudi najbolj
oddaljene hribovske domačije, saj so bile prav te med
okupacijo izpostavljene vsestranskim pritiskom.

Udeleženci srečanja iz Maribora ugotavljamo, da ni
primerjave družbeno delovnih pogojev med mestnimi
in podeželskimi organizacijami ZB NOV. Področje
dela meščanov obsega le kak kvadratni kilometer,
medtem ko so podeželski borci iz raznih zaselkov
oddaljeni od svoje matične organizacije tudi po več
kilometrih slabih cestno prometnih zvez. Živijo na
težko dostopnih hribovskih in bregovih, pa vendar ti
borci kljub utrujenosti od kmečkega dela zavzeto de-
lujejo v svoji in drugih družbenopolitičnih organizaci-
jah območne krajevnne skupnosti. Zaslužijo si prizna-
nje in naše spoštovanje. Radi se z njimi srečujemo,
izmenjavamo mnenja in izkustva o svojem družbeno-
političnem delovanju, obujamo spomine na partizan-
ska leta, se skupaj veselimo današnjega napredka, se
zblizujemo in tudi pozabavamo.

Hvala vam, borci iz KO ZB NOV Podčetrtek! Vese-
limo se prihodnjega srečanja z vami v Mariboru.

Hvala tudi mladim glasbenikom, ki so s poskočnimi
melodijami razgibali naše ostarele ude ter ob odkloni-
tvi zaslužnega honorarja ganljivo povedali: »Vi,
borci, ste se dovolj žrtvovali za nas, naj še mi mladi
nekaj storimo za vas!«

V imenu KO ZB NOV: Jožica Flander, Slavko Šlan-
der, Miloš Zidanšek in Angel Besednjak Maribor.

nega napora, je pa po drugi strani toliko bolj neustre-
zen kot jezikovni simbol, ki naj bi označeval celotno
NOB Slovenije. TV-15 je zgolj naziv za majhne kurir-
ske postaje v gozdu pri vasi Pogorelec v Kočevskem
Rogu, torej le malo opazen člen v verigi široko razve-
jene partizanske vojske in kot tak ne bi mogel pred-
stavljati nekega širšega pomenskega okvira. Primer-
nejši bi bil le drugi del imena »Naš tovariš«, torej bi
pomenil tovarištvo, ki se je še posebno med partizani
razvilo do skrajnih možnosti. Pa tudi to zveni nekam
preveč znano, saj je podobno ime nosila pred nekaj leti
izhajajoča revija »Tovariš«. Kaj torej? Ostati pri seda-
njem imenu ali poiskati drugo? Morda bi razpisali
natečaj in temu primerno dobili ustrenejše ime po
kar najbolj demokratični poti. Sam predlagam imena:
Naš boj, Zmaga, Rdeča zvezda, Naša revolucija, Naša
zastava.

Sicer pa mislim, da je sedanjí koncept TV-15 kar
zadovoljiv. Le nekaj več pozornosti bi lahko namenili
partizanskemu humorju in prozi na tematiko NOB. S
tem bo TV-15 še bližji našemu bralcu.

Branko Vrhovec, Horjul

Rekli smo »pri Miškah«

Večkrat se spomnim na Javorje nad Črno, kjer
je stala ponosna kmetija Petričevih, z ilegalnim
imenom »pri Miškah«. Gospodar Lojze je bil res
glava te kmetije. Takrat, ko se je začela vojna, se
je že zgodaj povezal z osvobodilnim gibanjem na
terenu. Vendar to delo ni ostalo skrito nemškimi
oblastem. Petričeva domačija jim je bila trn v
peti.

Večer, 2. novembra 1943. »Malo si bomo odp-
čili, oče Petrič,« so dejali borci Matjaž, Marjetka,
Polde in drugi, ko so posedli okrog domače
mize, ki je vabila lačna usta. »Zjutraj nadalju-
jemo pot.«

Pozno v noč so se pogovarjali. »Obkoljeni!« so
ugotovili zjutraj. Edina rešitev je bil preboj skozi
nemški obroč. Tudi nekaj žrtev je padlo na Petri-
čevi njivi. Na pragu so Nemci ranili domačo
hčerko Marijo. Šele proti večeru so jo odpeljali v
bolnišnico v Črno, kjer se je zdravnica Marija
Ramšak zamarala, da bi ji rešila življenje.

Lojzetovi hčerki Nežka in Francka pa sta zbe-
žali k partizanom. Nežka je bila v boju ranjena.
Po zdravljenju v bolnišnici je ostala vojni inva-
lid. Fanika je srečno prišla v Močivje, kjer so jo
sprejeli kot svojo.

Žalosten je bil pogled na domačijo, ki jo je
zajel visok plamen in klical k maščevanju. Očeta
Lojzeta in mater so odpeljali na zaslisevanje v
Črno, nato pa so ju izselili. Tudi Nežka je morala
potem, ko je ozdravela, v izgnanstvo.

Ob svobodi so vsi obstali pred ožganim zidov-
jem, le Marije ni bilo med njimi...

Štefka Melanšek
Razbor 4, Podgorje
Slovenj Gradec

Lojze Petrič

Marija Petrič

Fanika Petrič

Nežka Petrič

Še o osvoboditvi Zagorja

Odmev na članek Osvoboditev Zagorja
Adija Jevšnika v 28. številki TV-15, 19.
julija 1979

V članku o osvoboditvi Zagorja je pisec Adi Jevšnik
napravil nekaj napak. Ni bistveno, kje je bil kateri
bataljon. Pomembni so komandanti in drug koman-
dni kader, ki je bil v tem ali drugem bataljonu. Pove-
dati je treba, da je bil komandant drugega bataljona
Ivan Krulc-Iztok, komisar bataljona pa Anton Grašič-
Savo. Torej je bil Franc Herle-Nande, komandant 1.
bataljona, ki bi moral napasti Kisovec, a do tega ni
prišlo.

Drugič: Z dvema četama sem odšel proti postaji jaz.
Za to bi imel dokazne fotografije, če jih ne bi fotograf
Potočnik v Zagorju požgal v strahu, da jih bodo našli
Nemci, ki so se vračali v Zagorje. Bilo pa je takole: S
četo sem šel po cesti. Poleg mene je stopal zastavo-
noša, na čelu pa harmonikaš. Nemci iz zagorske žan-
darmerije so se umikali pred nami približno 100 me-
trov. Šli so ob Savi v Trbovlje, kjer so se jim pridružili
še Nemci iz bunkerja na postaji. Nobenega strela ni
bilo, dokler se ni na postaji pojavil oklopni vlak. Žrtev
strelav je bil komandir čete, ki sem ga poslal levo ob
progi. Skozi ogenj sem se umikal od ene do druge čete
čez most, za stavbami postaje in po grabnu čete nad
postajo.

Napaka je tudi v knjigi »Šlandrova brigada« na
strani 665. Govoriti bi morali o četi 2. bataljona, saj sva
bila zraven komandant Iztok in jaz. Uspešno sva
izvedla akcijo s pomočjo videofona.

Na strani 689 pa je govora o nemški motorizirani
koloni: Z dvema osebnima voziloma sem bil jaz s
tovarišem Gerbcem in Šetincem. Po tovarnjake v Le-
tus smo odšli na moj predlog. Koloni sem vzel tudi dva
osebna avtomobila in se z njima pripeljal v Radmirje,
kjer je počivala brigada. V Letus sta me spremljala
Milan Stajner-Kamnar in Alojz Vindiš-Dunda. Z njuno
pomočjo sem pripeljal v Radmirje od 25 do 30 tovor-
njakov. Na njih je bilo precej ukradenega blaga; voja-
kov, podoficirjev in oficirjev pa približno 250. Nasled-
njega dne so odšli s tovarnjaki v Celje.

Na strani 90 v isti knjigi je fotografija zastavonoše
pred rotovžem v Novem mestu 10. 9. 1943. Na puški in
bajonetu držim zastavo. Avtor knjige mojega imena in
priimka ni napisal.

Včasih zgodovina koga spregleda.

Srečko Grašič
Krakovo 5
61433 Radeče

Odmev na odmev

Žarko Žbogar je v sestavku 19. 7. 79 v
»TV-15« proti sedanjemu naslovu na-
šega glasila

Moje mnenje pa je, da kratica TV-15 prav nič ne
moti. Tisti, ki kratice ne pozna, smo mu jo dolžni
pojasniti, povedati kaj sploh pomeni. Zakaj spet spre-
membe? Teh je že tako pri nas dovolj in so že v navadi.

Če pa morda tudi uredništvo razmišlja o kaki spre-
membi pa predlagam le to da bi sedaj belo petero-
krako na rdeči podlagi zamenjali, oziroma bi bila bela
podlaga in rdeča peterokraka, pod njo pa obris Tri-
glava – takega se spominjam tudi partizanskega Poro-
čevalca. Kaj menijo drugi?

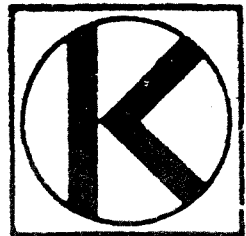
JANKO MLAKAR
Tolmin

Neustrezno ime

V boju za iskanje čim ožjega stika med
našim časopisom in bralcem

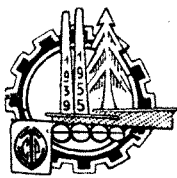
V celoti se strinjam s pripombo tovariša Žbogarja iz
Pirana v 28. št. TV-15, da TV-15 ni najbolj posrečeno
ime za naš časopis. Naziv je s svojo pomensko oz-
kostjo za marsikoga še vedno nerazumljiv. Res, da
njegova kratkost ne predstavlja nikakršnega fonetič-

Tovarna farmacevtskih in kemičnih izdelkov

KRKA

Novo mesto
Cesta komandanta Staneta 19
farmacevtika, kemija, kozmetika,
zdravilišča in gostinstvo

TOVARNA CELULOZE IN PAPIRJA »DJURO SALAJ« KRŠKO
Zel. postaja Krško — Telefon: Krško (068) 71-010 — Brzjav: »Papir« Krško — Telex: 33-725

Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj« Krško proizvaja beljeno in nebeljeno celulozo, lesovino, tiskovni papir ter opravlja montažo in izdelavo strojnih naprav za papirno industrijo.

Loterijski zavod Slovenije

Ljubljana, Titova 1

Čisti dohodek od iger na srečo, ki jih prireja
LOTERIJSKI ZAVOD SLOVENIJE
se uporablja za financiranje dejavnosti socialno
humanitarnih organizacij in organizacij
s področja tehnične in telesne kulture v Sloveniji.

Zato sodelujte tudi vi v igrah.
LOTERIJSKEGA ZAVODA SLOVENIJE

TELEGRAM:
SEMENARNA LJUBLJANA
TELEFON: HC 20 261
DIREKTOR: 25 338
TEKOČI RAČUN: 50101-501-1528:
61001 LJUBLJANA
POSTNI PREDAL ST. 588
TELEX: 31 176

SEMENARSKI KOMBINAT

semenarna

LJUBLJANA, GOSPOSVETSKA C. 5, JUGOSLAVIJA

Semenarski kombinat »Semenarna« Ljubljana s svojimi poslovalnicami širom Slovenije in Jugoslavije nudi priznana kvalitetna semena za polje in vrt in cvetlične gomolje tulipanov, gladiol, begonij, krokusov in kvalitetna semena vseh vrst trav za parke, livade in vikende.

Naše seme — vaš uspeh!

Nagradna križanka Peko Tržič

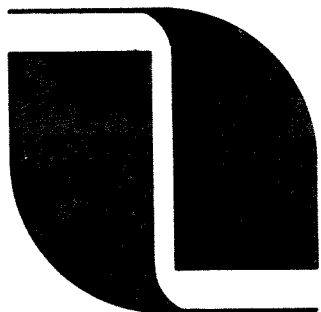
	JANEŽ	SIROTA	VAS POD KRIMOM	STENA	GOETHEJ. MATI	SAMOROG
PRIPADNIK OSVOBOD. GIBANJA V NOV						
SILA						
VRSTA PTICE, KI ŽIVI V N. ZELANDIJI				DARILO DELEC MOLEKULE		
IZOLACIJA					VRSTA BARVE	RIMSKA ST. PET VRSTA PISAVE
TONA		OSVEŽILN. PIJAČA	DUHOVN. NARAMNICA			
RDEČI KRIŽ			DRAGOCEN KELIH OBMOČJE			
REFLEKTOR						SVET
TRSKA				ZVER IZ RODU MAČK		
ENA OD ČLOVEŠKIH VREDNOT				GROBO ORJENTAL SUKNO	NIKALNICA	
		OSEBNI ZAIMEK			VEZNIK IZVRŠNI SVET	
		MAJHNA RIBA NAZIV				
SOLMIZAC. ZLOG			VRSTA VETRA Ž. IME			
ARABSKI PRINC						
TRUP						
	FÜRSTENBERG	EXEMPLI GRATIA NAČELNIK BANOVINE				
REKA V SRBIJI						
VRSTA POŠKODBE						
DEL VIETNAMA						

Nagradni kupon

Priimek in ime _____

Točen naslov _____

Pošta _____

novoles

»NOVOLES« –
lesni kombinat
Novo mesto – Straža,
n. sol. o.

NOVOLES proizvaja:

- stilno pohištvo, moderno pohištvo
- sodobno kopalniško opremo
- gugalnike
- akrilno steklo »NOVOGLAS«
- svetlobne kupole in trakove
- vezane plošče, žagan les
- plastificirane predale

Novo mesto – Straža
telefon: (068) 84-530
telegram: NOVOLES
telex: 33726 YU NOVLES

VARNOSTNA OPREMA OMARA ZA OROŽJE BLAGAJNE

Dvostenska omara OG-O je namenjena za shranjevanje učil pri pouku predvojaške vzgoje. Ima dvojne stene, ki so zapolnjene z lahkim izolacijskim materialom. Taka izvedba pri manjšem sobnem požaru varuje določen čas arhivirano dokumentacijo in učila. Med ohišjem in vrati je vdelano profilirano tesnilo. Omara tehta 230 kg.

Dimenzije:
– višina: 1950 mm
– širina: 930 mm
– globina: 520 mm

Vgrajeno ima:
trezor višine 300 mm
polico
stojalo za orožje kapacitete

VARNOSTNA OPREMA ZA SHRANJEVANJE DOKUMENTACIJE IN ZAUPNIH DOKUMENTOV

ELKOM PRIMAT

PRIMAT – TOVARNA KOVINSKE OPREME – MARIBOR z n. sol. o.
Industrijska 22, telefon (062) 28-641, telex YU 33-178

splošno
gradbeno podjetje

igrad vrhnika p. o.

visoke gradnje, nizke gradnje, montažne in polmontažne gradnje, izdelava montažnih betonskih in opečnih elementov ter pridobivanje peska, betonarne, stavbno mizarstvo, prodaja gradbenega materiala na drobno, prevozne storitve, projektiranje, napeljava inštalacij vodovoda in centralne kurjave, razžaganje lesa, izdelava železo-betonskih armatur.

VRHNIKA
OPEKARSKA 23

Opravlja visoke in nizke gradnje.

SOZD

emona ljubljana

proizvodnja
trgovina
turizem
hotelirstvo
inženiring

PROIZVODNJA:

– kmetijska, živilsko-predelovalna: Mesna industrija
Zalog, Tovarna močnih krmil, Ribarstvo, Pekarna
Center

TRGOVINA

– 86 marketov, 386 klasičnih in specializiranih
prodajaln, 7 blagovnic
Maximarket, Supermarketi Ljubljana, Maribor, Osijek,
Centromerkur
– uvoz-izvoz, zastopstva inozem. firm, oskrba ladij, jaht
in letal

TURIZEM IN HOTELIRSTVO

– turistična agencija Globtour
– Emona Hoteli: Bernardin in Riviera Portorož
Hotel Slon in GH Union Ljubljana, Hotel Evropa Celje,
Hotel Slavija Maribor, Hotel Turist Ilirska Bistrica,
Zdravilišče Čateške Toplice, Grad Mokrice

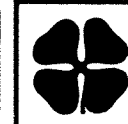
INŽENIRING

– projektiranje in izvajanje kompleksnih inženiringov
za kmetijstvo, trgovino, skladišča

paloma

higienski
papirji

brisače

sladkogorska

tekstilana kočevje

Telefoni: Direktor: 86-109, h. c. 86-911 • Telegram: TEKSTILANA •
Žir. rač.: 51300-601-10082 pri SDK Kočevje • Žel. postaja Grosuplje

izdeluje kvalitetne odeje

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE
ZIDAR KOČEVJE N. SOL. O.

TELEFONI: GLAVNI DIREKTOR 86-294 — PROIZVODNO TEHNIČNI
SEKTOR 86-323 — FINANČNO RAČUNOVODSKI SEKTOR 86-375 —
SEKTOR ZA SPLOŠNE KADROVSKE IN PRAVNE ZADEVE 86-046
TOZD: GRADBENI SEKTOR KOČEVJE N. SUB. O. 86-068 — GRADBENI
SEKTOR LJUBLJANA N. SUB. O. 42-865 — GRADBENI SEKTOR RIJEKA
N. SUB. O. 42-708 — STROJNI OBRATI KOČEVJE N. SUB. O. 86-384

visoke in nizke gradnje

IGM »SAVA« KRŠKO

Cesta Krških žrtev 59
KRŠKO

PROIZVAJA za gradbeništvo:

Opažno betonske plošče za stropne vse dimenzij in koristne obtežbe po projektu. Betonske zidake modularnih dimenzij debeline 7, 20, 25 in 30 cm. Betonske cevi do Ø 100 cm. Betonske robnike za cestogradnjo in vrtove. Razne tlakovalne in travne plošče in mejnike. Opažno betonske plohe za ročno montažo stropov. Razne betonske elemente po posebnih naročilih. Prane gramozne frakcije, pesek za malto in omete, kamen.

PROIZVAJA za elektrogospodarstvo:

Betonske podstavke »Univerzal« za sanacijo in novogradnjo lesenih daljnovodov. Betonske montažne trafopostaje za »Rade Končar« in »IMP«. Betonske ozemljitvene jaške, itd.

PROJEKTIRA:

Izdelava vseh vrst urbanistične in investicijsko tehnične dokumentacije. Gradbeni nadzor.

CESTE:

Vzdrževanje, rekonstrukcija, modernizacija in novogradnja lokalnih in občinskih cest.

Rožna dolina c.VI/36 61000 Ljubljana
264-561
264-563
264-891

Če si belite glavo z vprašanjem, kdo bi vam estetsko opremil poslovne ali razstavne prostore, če iščete koga, ki vam bi izdelal turistični prospekt ali propagandni film, če bi radi izpeljali propagandno akcijo, pa ne veste na koga bi se obrnili, potem vam lahko pomagamo. Pa ne samo pri tem.

Naša dejavnost namreč obsega naslednja področja:

- projektiranje in opremljanje poslovnih prostorov, sejmov, razstav, izložb in prostorov za družbene in športne prireditve,
- mizarske, pleskarske in kleparske storitve,
- izvedba in montaža različnih napisov, tudi svetlobnih in elementov za propagandne in druge namene,
- graverske storitve,
- fotografske storitve,
- lepljenje plakatov na lastne panoje, kioske in druga mesta,
- izdelovanje grafičnih idejnih osnutkov in opravljanje tiskarskih storitev,
- oblikovanje in izdelovanje različnih propagandnih materialov,
- planiranje in organiziranje akcij ekonomske, turistične, družbene in druge propagande od ideje do izvedbe z upoštevanjem vseh razpoložljivih propagandnih sredstev.

In kako delamo?

Naš celotni sistem je zasnovan na skupinskem, teamskem delu, v katerega so vključeni člani naše organizacije, po potrebi pa tudi vrsta zunanjih sodelavcev. To so ljudje, ki naglo in zanesljivo uresničijo vse vaše želje. Nekatere stvari lahko opravimo takoj, ko nas pokličete po telefonu: da, seveda, delo bo že danes končano. To je kajpak mogoče le pri takšnih nalogah, ki ne zahtevajo dolgotrajnih priprav, ampak le izvedbo. K drugačnim uslugam, kot so oblikovanje in projektiranje, pa pristopamo studiozno, kar pomeni, da nam vzamejo več časa. Vendar pa se ni treba bati, da bi zamudili obljubljene roke. Kajti točnost ni samo lepa čednost, ampak predvsem osnova našega dela. Pri vseh vrstah ekonomske propagande: pri filmih, pri časopisnih oglasih, pri radijskih sporočilih se začne akcija z izčrpnim pogovorom. Vi poveste svoje želje, zahteve in pogoje, mi pa se poglobimo v zastavljeno nalogo, pripravimo strategijo, izdelamo dokončne rešitve in jih tudi uresničimo. Toliko na kratko. Samo za začetek. Več boste izvedeli in spoznali pri skupnem delu.

Na vseh naših bencinskih servisih vas bomo hitro in solidno postregli.

Poleg goriv in maziv vam nudimo tudi avtomobilsko opremo, avtokozmetiko, gume in najnujnejše rezervne dele. Okrepčali se boste v naših motelih in restavracijah.

Franc Eržen

Maja smo na pokopališču v Novi Oselici pokopali tovariša Franca Eržena. Z OF je sodeloval že leta 1941. V svojjo hišo je sprejemal partizane. Organizirano pa je za NOV začel delovati leta 1943. Odlikovan je bil dvakrat. Vsi ga bomo pogrešali.

Ivan Starkež

Konec maja smo se krajani Jevnice poslovili od tovariša Ivana. Rodil se je leta 1910 v Avstriji, po rodu pa je bil Slovenec. V NOB se je vključil leta 1943. Bil je četni bolničar in je bil v marcu 1945 v Kordunu huje ranjen. Bil je dvakrat odlikovan. Kot invalid je po vojni delal v krajevnih organizaciji Rdečega križa.

Mica Jurkas

V 63. letu starosti je umrla tovarišica Mica iz Dobove, zavedna aktivistka. Delo na terenu Dobove je bilo težko. Nemci so izganjali ljudi v nemška taborišča. V Jurkasovo hišo so prihajali kurirji iz Zagreba, tu so zbirali hrano in drug material za borce. Pokojno Mico so Nemci sumili, da sodeluje z OF in so jo jeseni 1944 zaprli. Ničesar ni izdala. Ko so jo izpustili, je še bolj vneto delala za naše cilje. Za svoje neumorno delo je prejela dve odlikovanji.

Milan Gregorin

Maja 1979 smo v 48. letu starosti pokopali našega člana Milana Gregorina. Čeprav je bil še zelo mlad, se je že vključil v delo OF v Vnanjih Goricah. Po osvoboditvi je aktivno sodeloval v raznih organizacijah, predvsem pa v SLO.

Stanko Vrh

V Ilirski Bistrici smo junija letos pokopali tovarša Stanka. Rodil se je v Doljem Zemunu decembra 1914. Leta 1938/39 je bil na odsluženju vojaškega roka v italijanski vojski. Leta 1941 so ga zopet mobilizirali v to vojsko in ko so nacisti pomendrali sosednjo Grčijo, je bil poslan v to deželo. Po kapitulaciji Italije se je priključil grškim partizanom. Po osvoboditvi Grčije je prišel v Srbijo ter se priključil našim enotam. Iz JLA je bil demobiliziran decembra 1945. Po vojni se je udeleževal vseh prostovoljnih akcij, ki jih je organizirala delovna skupnost Jugoslovanske železnice.

Rozika Zorko

Marca letos je umrla tovarišica Rozika iz Sel pri Dobovi. Rodila se je leta 1920 v KS Pišce. V mladosti je preživljala strahote 2. svetovne vojne. Kot zavedna Slovenka se je vk-ljučila v OF in sodelovala do osvoboditve. Dva brata sta ji v boju padla, pa je to ni odvrnilo od pomoči borcem. Po osvoboditvi se je vključila v obnovo domovine in sodelovala v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

Nace Dermaša

Na draveljskem pokopališču smo se poslovili od dobrega tovariša Naceta, rojenega pred 83 leti v vasi Igljenik-Velika Loka na Dolenjskem. V prvi svetovni vojni se je boril na Doberdobo in branil pravice koroških borcev pod vodstvom generala Maistra. Med NOB je bil aktiven delavec OF. Odlikoval ga je čut za gospodarjenje in zato so mu bile zaupane gospodarske naloge. Bil je najstarejši podpredsednik društva upokojencev v Šiški

Leopold Zupan

Maja letos smo se na pokopališču v Izlakah pri Zagorju bo Savi poslovlili od tovariša Leopolda, rojenega leta 1887 v vasi Brezje. Njegova domačija je bila javka že od leta 1942. Od tega leta je tudi sam aktivno in organizirano deloval v vaškem odboru OF in v gospodarskem odboru. Za zasluge v NOV je bil tudi odlikovan.

Maks Ručman

Tovariša Maksa smo pokopali na pokopališču v Zagorju maja letos. Rodil se je leta 1906 v Zidanem mostu. v NOB se je aktivno vključil julija 1944 v inženirsko brigado vojnega področja Bele krajine. Za zasluge v NOV je bil odlokokan dvakrat z MZN, za udarniško delo po osvoboditvi, ko je kot inštruktor sodeloval pri obnovi prenekaterih rudarsko industrijskih centrov, pa z OD 3. stopnje.

Ivanka Hvala

V 76. letu starosti je v vasi Volče pri Tolminu umrla tovarišica Ivanka. Že leta 1942 je začela aktivno delati za NOB. Postala je članica vaškega OF odbora, jeseni 1943 pa so jo sprejeli v KP. Med NOB je opravljala vrsto odgovornih nalog. Njeno delo se je nadaljevalo še za časa zaveznikov v coni A vse od leta 1945 do 1947. Tudi po vojni je bila družbenopolitično aktivna. Prejela je več odlikovanj.

Ivanka Kramar

Lansko leto julija smo se na izlaškem pokopališču poslovlili od tovarišču Ivanke v starosti 76 let. Med odkupacijo so ji fašisti v trboveljskih zaporih ubili moža Poldeta. Tudi sama je vseskozi aktivno sodelovala za cilje NOV in jim ostala zvesta tudi po osvoboditvi.

Alojz Šajn

V maju smo izgubili tovariša Lojzeta iz Knežaka. Rodil se je v Baču leta 1915. Ob začetku 2. svetovne vojne se je takoj vključil v delo za OF. Že leta 1941 je sprejel partizane, ki so prišli na pivsko območje. Po vojni je bil zelo aktiven v raznih organizacijah. Prejel je tri odlikovanja in priznanje OF. Počiva na pokopališču v Knežaku.

Dušanova
nesebičnost naj bo
luč

Na pokopališču v Kresnicah smo se poslovili od Jožeta Kisovca-Dušana, starega komaj 55 let. Na njegovi zadnji poti od Jevnice do Kresnic, ga je spremljala poleg svojcev množica ljudi KS Jevnica in Kresnice.

Dušanova revolucio-
narna pot se je začela pri
njegovih 17. letih. Tedaj
se je vključil v mladinsko
organizacijo, in v njej de-
loval do vstopa v NOV 13.
januarja 1943. leta. Sode-
loval je v Zasavskem ba-
taljonu, Tomšičevi, Šer-
cerjevi, Šlandrovi in 12.
brigadi. Po končani ofi-
cirski šoli GŠ NOV in PO
Slovenije konec decem-
bra 1943, je bil dodeljen
za komandirja čete v Bra-
čičevo brigado. Udeležil
se je pohoda 14. divizije
čez Hrvaško na Štajer-
sko. V bojih na Štajer-
skem je sodeloval kot na-
mestnik komandanta ba-
taljona in bil konec okto-
bra 1944. leta imenovan
za komandanta 4. (juriš-
nega) bataljona Bračičeve
brigade. V bojih je bil na
Štajerskem enkrat lažje,
drugič pa težje ranjen. Ob
koncu vojne je sodeloval
v zaključnih bojih briga-
de na Koroškem, ki je
branila pobeg ostankom
nemške vojske in njenim
pajdašem, da nekaznova-
ni odidejo v varstvo zahod-
nih zaveznikov. Njegova
bojna pot se je zaključila
15. maja, ko je z brigado
prišel v Celovec. S težkim
občutkom je zapuščal
Koroško, ko se je 14. divi-
zija po ukazu morala
umakniti na mejo iz stare
Jugoslavije.

Vojaško kariero je nadaljeval v enotah JLA, kjer je dosegel čin podpolkovnika in za zasluge prejel številna odlikovanja. Zaradi rahlega zdravja je odšel leta 1965 v pokoj. Nastanil se je v svoji rodni Jevnici in se vključil v družbenopolitično delo na terenu. Sodeloval je z vso požrtvovalnostjo v KS Jevnica kot njen predsednik in se vsepovedno prizadeval za njen razvoj. Najbolj pa se je posvetil strokovni vzgoji rezervnih vojaških starešin v občini Litija in bil predsednik njihove občinske organizacije.

Slava njegovemu spominu!

Partizansko zborovanje v Podgradu

V počastitev 60-letnice ustanovitve KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov ter 35-letnice ustanovitve 1. tankovske brigade NOV Jugoslavije organizira krajevna skupnost Podgrad partizansko zborovanje in slovesno odkritje spominske plošče Antunu Žagarju in Ivanu Grbcu v soboto, 8. septembra 1979 ob 10. uri. Omenjena tovariša sta padla 7. maja 1945 v Podgradu kot žrtvi že bežečih nemških fašistov.

Govoru bo sledil kulturni program.

Razstava »Prva tankovska brigada« bo na ogled v osnovni šoli Podgrad od 7. septembra 1979 dalje. Ob tej priložnosti bodo tudi vojni oficirji 1. tankovske brigade vodili razgovor o borbeni in razvojni poti brigade z učenci osnovne šole Podgrad.

Albert Klun

Program prireditve na letališču Otok KS Podzemelj Metlika

SOBOTA, 8. 9. 1979

- ob 12. uri »zračni napad« na letališče in vas Otok
- ob 12.30. padalski napad na vas Otok

Letališče in vas Otok brani enote TO. Sodeluje tudi civilna zaščita. Alarm napada signalizira COA. Potrebno je pravočasno organizirati enote TO in CZ. V to akcijo lahko vključimo tudi Črnomelj s tem, da izvršimo nalet nad mestom.

Ob 20. uri bo slavnostna akademija s kulturnim programom v kulturnem domu v Metliki. Program pripravi kulturna skupnost Metlika.

NEDELJA, 9. 9. 1979

- Ob 10. uri začetek proslave na letališču Otok
- slavnostni govor
- podelitev spominskih plaket SLOS krajevnim skupnostim

Ob 12. uri nastop modelarjev
Od 13. do 14.30 letalski program
Od 15. ure dalje partizanski piknik
Glede sodelovanja enot TO in CZ dne 8. 9. prosimo občinski štab TO občine Metlika, da zadevo verificira in pravočasno organizira vse potrebno za izvedbo te akcije.

Pridite v Rut!

Preživele borce Severnoprimskega odreda, borce drugih partizanskih enot, ki so se med NOB borili na območju občine Tolmin, svojce padlih, aktiviste OF, mladino in vse ostalo prebivalstvo vabimo na partizansko slavo, ki bo 9. 9. 1979 ob 11. uri v znani partizanski vasi Rut-Grant.

Odkrili bodo grobnico znanim in neznanim borcem NOB.

Po zboru borcev bo odbor Severnoprimskega odreda NOV razvil prapor odreda.

Istega dne ob 10. uri bo otvoritev obnovljene in asfaltirane ceste Koritnica do Ruta in sicer v vasi Koritnica pri Grahovem.

Glavni proslavi v Rutu sledi partizansko srečanje. Borce Severnoprimskega odreda prosimo, da pridejo na zbor po možnosti v uniformah in z odlikovanji.

Za udeležence, ki bodo prišli z vlakom z Gorenjske in iz Nove Gorice okrog 8. ure na železniško postajo Grahovo ob Bači, je zagotovljen prevoz do slavnostnega prostora.

Nasvidenje v Rutu!

Pripravljalni odbor

Borcem 1. partizanskega primorskega bataljona Simon Gregorčič

Domicilni odbor bataljona poziva vse preživele borce omenjenega bataljona, da takoj vrnejo izpolnjen »vprašalnik« na Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica, ki so ga prejeli po pošti pred enim mesecem.

Svoje prispevke za monografijo – knjigo bataljona lahko pošljete naknadno.

Pohitite!

Domicilni odbor

Borcem Šercerjeve brigade!

Krajevna skupnost Lovrenc na Pohorju v sodelovanju s pododborom Šercerjeve brigade iz Maribora v letošnjem letu pripravlja še posebej slovesno proslavo krajevnega praznika, ker je preteklo 35 let, odkar je Šercerjeva brigada uničila močno sovražno postojanko in osvobodila Lovrenc.

Osrednja proslava z odkritjem spominske plošče in pomenovanjem osnovne šole po Šercerjevi brigadi bo v nedeljo, 9. septembra, ob 10.30.

Po slavnosti bo tovariško srečanje v šolskem parku v Lovrencu.

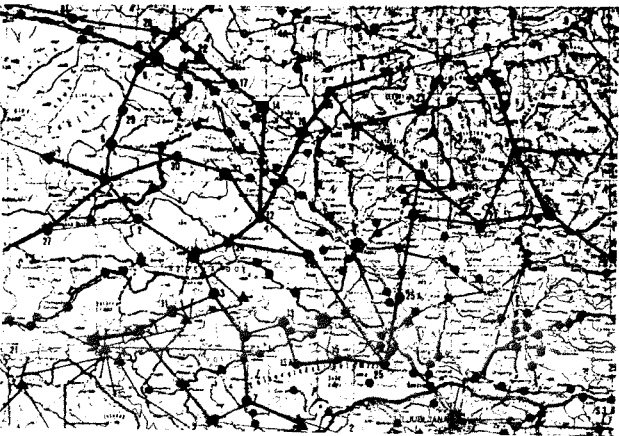
Vabimo borce Šercerjeve brigade, da se te slovesnosti, posvečene tudi 37-letnici ustanovitve brigade udeležijo v čimvečjem številu. Osebnih vabil ne bo.

Prosimo borce iz Ljubljane, Notranjske, Dolenjske, Primorske in Gorenjske, da svojo udeležbo zaradi organiziranja avtobusnega prevoza sporočijo na OO ZZB NOV Ljubljana Center (tovarišici Zori Saksida) na tel. 316-081 najpозneje do septembra t. l.

Odhod autobusa s Trga revolucije v Ljubljani bo 9. 9. ob 6. uri.

Odbor Šercerjeve

Vabilo na srečanje gorenjskih kurirjev

Vabimo vas v objem slovenskih gora in gozdov Kamniške Bistrice, v vilo Zlatorog, kjer bo 8. 9. 1979 ob 12.30 tovariško srečanje partizanskih kurirjev NOV Gorenjskega pododbora.

Vse tovariše, ki so dočakali 60 let in več, bomo počastili s posebnimi priznanji.

»Partizanska porcija« bo brez žlice, zato jo zanesljivo prinesite s seboj.

Na svidenje!

Pododbor za Gorenjsko partizanski kurirji

Spominska obeležja na Gradišču in Hribih

Devetega septembra ob 10. uri bo odkritje spominske plošče padlim borcem Štajerskega bataljona na Gradišču. Nato bo kolona avtomobilov krenila proti vasi Hribi, kjer bo odkritje spominske plošče padlim borcem 1. bataljona Gradnikove brigade in dvema vaščanoma.

Na odkritje vabi krajevna organizacija ZB NOV Štjak svojce padlih, borce Štjakega bataljona in Gradnikove brigade, mladino in vse ostale, da se skupno poklonimo njihovega spomenu.

Gradišče in Hribi sta majhni vasi v KS Štjak. Ob vdoru Nemcev 29. in 30. septembra 1943 sta bili prizorišče najbolj krvavih dogodkov. Takrat je padlo največje število borcev teh krajev: na Gradišču 13 in pri vasi Hribi naslednjega dne tudi 13. Nemci pa so ustrelili še pet domačinov.

Smrtonosni pohod Štjakega bataljona v jutranjih urah 29. septembra iz Štjaka v požgano vas Gradišče je bil preizkušnja in življenjski opomin. Biti pripravljen pomeni učinkovitost obrambe. Takratno neizkušnost smo plačali s krvjo.

Pomen teh dogodkov in dragocene izkušnje za nadaljnji odpor pa spoštovanje do padlih nam je narekovalo, da jim postavimo spominsko obeležje na kraju samem. V Štjakeškem bataljonu so poleg domačinov padli tudi borci iz drugih krajev.

Pri vasi Hribi sta med drugimi padli tovarišica Zinka Polajnar iz Novega mesta in Silva Malnič iz Ročinja. Skupaj z ostalimi borci sta se po nemškem napadu med Razdrtim in Senožečami umikali v skupinah. Borci so zašli nad neprehojen prepad. Nemci so jim sledili. Šele njihovi rafali so našim ljudem oznanili prisotnost borcev. Po bitki so vaščani s Hribov našli padle v gozdu nad prepadom in jih tam pokopali. Po vojni so nekatere prekopalii svojci, ostale pa so premestili v skupni grob v Stanjel.

Roza Škrk

Praznovanje 7. septembra

Spominski dan krajevnih skupnosti Ljubljanskega Posavja in krajevni praznik KS Brinje, Ježica, Savlje, Kleče, Stožice in Tomačevo bomo krajani proslavili od 1. do 8. septembra 1979. Osrednji dan proslavljanja bo četrtek, 6. septembra. Pred Tovarno kovinske galanterije v Tolstojevi 44 bodo ob 12. uri odkrili spominsko ploščo revolucionarnim dejanjem delavcev TKG ter počastili letošnje jubileje. Sledil bo ogled tovarne.

Ob 16.30 bo v osnovni šoli Franceta Bevka otvoritev umetniške razstave likovne sekcije DPD Svoboda Stožice-Ježica z nastopom moškega pevskega zbora »Posavje«.

Ob 17.30 bo v prostorih OZD Emba slovesna seja skupščine KS Brinje in delegacij KS ljubljanskega Posavja ob navzočnosti delegacij pobratenih KS.

Ob 19. uri pa bo v osnovni šoli Franceta Bevka osrednja proslava, združena z razvitjem praporov ZB NOV in ZRVS Brinje in s kulturnim programom.

DPO in KS ljubljanskega Posavja

Vabilo

Združenje borcev NOV, družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Košana vabijo borce in aktiviste NOB, zlasti borce Brkinske in Pivške čete, svojce padlih borcev, aktivistov in internirancev ter ostale prebivalce na slovesno odkritje spominskega obeležja padlim v NOB iz Čepna, ki bo dne 9. septembra 1979 ob 11. uri na Čepnu.

Pripravljalni odbor ZB NOV Košana

Pridite v Senški breg – Avšje

Združenje borcev Levpa bo v nedeljo, 9. septembra 1979, ob 14. uri odkrilo v Avšjem spominsko obeležje dvema prvima organizatorjema OF na kalsko-kanalskem območju, in to Francu Jakopiču-Muštarju ter Francu Skrtu iz Senškega brega.

Franca Jakopiča so septembra 1941 poslali iz Ljubljane na tukajšnji teren, da organizira osvobodilno gibanje. Takoj se je povezal s Francem Skrtom. Skupaj sta delovala vse do 15. 2. 1944, ko so nacisti ponoči obkolili Skrtovo domačijo in gospodarja ubili iz zasede, ko se je ob treh zjutraj hotel umakniti v gozd.

Franca Jakopiča so Nemci ujeli poleti 1944 na Kanalskem vrhu. Odpeljali so ga v Tolmin, ga nečloveško mučili, nato pa internirali v Auschwitz in pozneje v Dachau, kjer je nekaj dni pred koncem vojne umrl.

Krajani KS Levpa hočemo z odkritjem spominskega obeležja izkazati čast in priznanje padlima.

Združenje borcev NOV Levpa

Ob zaključku pohoda po poteh partizanske sanitete

Vabimo vas na zaključek pohoda po poteh partizanske sanitete na Solčavskem, ki bo pri partizanski bolnišnici v Robanovem kotu 7. septembra 1979 ob 13. uri.

ZSMS Solčava

Vabilo

Borci Zapadnodolenjskega odreda in 9. SNOU brigade vas vabimo na zbor v soboto, 15. septembra ob 11. uri v domu JLA v Ribnici.

Franci Kolar, predsednik odbora

Obvestilo šlandrovcem

Vse borce Šlandrove brigade vabimo v petek, 7. septembra 1979, da se udeležijo odkritja spomenika narodnemu heroju Slavku Šlandru in 6. SNOUB Slavka Šlandra, ki bo ob 10. uri v kasarni Jožeta Muniha-Rajka Knapa v Celju.

Po slavnostnem programu bodo imeli šlandrovci letni zbor v kasarniških prostorih.

Posebnih vabil ne bo.

Domicilni odbor

5

Vlado Habjan:

Usoda Krvavičnikovih pobov

Ali še preden so spustili Turnška na prostost, sta bila po aretaciji že 17. septembra pri mesariji Figabirt v Trbovljah od gestapa pobita Novakov hlapec Dušan Kren in med drugimi tudi Stanko Kuder, po domače Krvavičnikov orglar.

Sozaprnik Jože Novak se je z občutkom jeze in gneva po vojni spominjal tistih strašnih trenutkov: »Takrat so devet mojih prijateljev in prijateljic pokončali pred Figabirtom v Trbovljah. Gledati sem moral, kako so jih streljali z dumdunkami. Razmesarjena trupla tovarišev sem moral zlagati v krste...«

Naslednji dan so Nemci tudi Novaka nameravali ustreliti. Jože se je odločil, da tvega vse in si reši življenje. Z iglo si je nabodljal vso telo. Vhodljaji so pordečili. Nemci so nasedli, ker so se ustrašili, da se ga je lotila nevarna nalezljiva bolezen. Nemudoma so ga poslali v trboveljsko bolnišnico na pregled...

»Še tisto noč sem se iz stranišča v tretjem nadstropju spustil po žlebu na tla. Precej sem se ranil. Kljub vsemu pa se mi je vendar posrečilo pobegniti sem gor na Vrhe pod domačo Čemšeniško planino, kjer domačinu ni bilo tako težko dobiti zvezo z terenci...«

Vse brate Kuder ali Krvavičnikove niso pobili v Trbovljah. Nadaljnje tri: Antona, Cirila in Franca so prepeljali v Maribor. Potem so gestapovci objavili svoj tretji zapovrstni rdeči lepak. Datum na njem je 23. september. Na ta dan so med drugimi kot talci padli bratje: Anton, Ciril in France, po domače Krvavičnikovi, ki so doma takrat imeli številko Vrhe 1.

Taka je bila usoda prvih okupatorjevih žrtev iz tistega dela stare občine Tabor, ki po povojnih spremembah spada k občini Zagorje. Primer je še posebno svojstven. Saj gre za enega prvih, če ne sploh prvih pobojev skoraj vse družine na Slovenskem!... Zločinu nad Krvavičnikovimi pobi so se kmalu pridružile nove družine.

Sosedu Gunu so požgali domačijo. Gospodarja in gospodinjso so zvezali in odvedli v Dachau. Ali Guna se ni dal. Tudi tam je pisal pesmi, če ne drugače pa na cigaretné škatle in trščice...

Najbolj pa so se Nemci udarili po sorodnikih organizatorja in resničnega prvoborca Ivana Kozmelja-Gustla iz Miklavža številka 1. Od vseh njegovih je vojno preživel samo eden, Jože Kozmelj, po domače tudi Štrukelj v zaselku Klovno (v dolinskem Miklavžu) pri Taboru.

Spomniti se je treba še neprostovoljnega tolmača rudniškega gozdarja Franca Arharja. Vrh je povedanega je važno gozdarjevo dobrohotno opozorilo Jerneju Turnšku. Arharja ta poteza prej razbremnjuje, kakor obremenjuje. Tako ga štiti že temeljna prijava Krvavičnikov in soseda Turnška. Po izjavi Arharjevih domačih se je gozdar vrnil domov v poznem popoldnevu. Med svojci se je razjokal in povedal:

»Kar sem danes videl na Vrheh je bilo tako nekaj groznega, da ne bom nikoli pozabil...«

Naglica povojnih revolucionarnih postopkov seveda ni mogla predolgo tehtati vsakega primera obremenitve posameznih prič in njihovih izjav... Premnoga pričevanja so lahko izvirala tudi iz osebnih nasprotovanj... Dejstvo je pač, da je bil Franc Arhar takoj po vojni prijet... Usmrčen je bil prej, kot je Krvavičnikova mati dala svojo prijavo (23. julija 1945). Postopek je stekel tudi veliko pred tem, ko so bile objavljene Hrovatove izpovedi pred policijo. Primerjava virov pa jasno kaže kje je krivec in kje ga ni...

Naj povem še to, da so Nemci na 4. septembra 1941 aretirali tudi Marijo Goršek, Ančko Deželakovo in zakupnico gostilne na Sveti planini (Partizanski vrh) Zofijo Završček. Seveda jim niso prav nič prizanašali... S tem sem izčrpal skoraj vse, kar je doslej znanega o primeru prvih žrtev na Vrheh.

★

Razume se, da se moram vrniti še k preživelim Krvavičnikovim. Poslednje upanje, o katerem je bila v povojnih prijavah (23. julija 1945) govorila Krvavičnikova mama, se ji je izpolnilo. Njen šesti in edini preživeli sin Leon se je vrnil.

Krvavičnikov Leon je bil med tistimi 48 Taborčani, ki so šli čez moravsko mostišče in Savo na Dolenjsko. Potem so se raztepli po bojnih enotah. Z njimi so obredli doberšen del Slovenije. Konca vojne ni dočakal blizu doma. Zato se tudi ni mogel precej po osvoboditvi javiti materi na Vrhe. Vendar ga v partizanih življenjska sreča ni zapustila. Njegova prisotnost v enotah tudi ni potonila v neznanu, kakor je neznana usoda brata Alojza, potem ko je pobegnil v Ljubljano... O njem je mati le malo ali nič določnejšega izvedela. Bržčas bo res, da je krenil po poteh dveh drugih beguncev iz Tabora... Medvojna Ljubljana je za pribežnike poznala le dve izbiri. Moral si k partizanom, ali pa si kaj malega tihotapil in kontrabantil. Na taki poti si se konec koncev neizogibno znašel v domobranstvu in ob zlomu potonil z njim vred...

Razvojna pot drugih petih Krvavičnikov je bila več kot vzgledno junaška. Tudi Leonova. Iz vojske se je vrnil ravno takrat, ko je bila ostarela mati izpovedala prijavo komisiji za ugotavljanje vojnih zločinov. Prišel je kot naročen – še pravi čas, da se je soppodpisal na obtoževalno listino...

Oslpela mati je kmalu po vojni umrla. Odtlej je Leon gospodaril na Krvavičnikovih domačiji, na visokih Vrheh... Ni več tistih ljudi, da bi se toliko igralo in citrilo, kot se je nekdaj pri tej hiši. A vendar je Leon po vojni še kdaj povlekel za meh in tudi zapel.

Mnogokaj se je tudi na Vrheh spremenilo v desetletjih... Ostali pa so spomini in ob njih nezastarani in prečudoviti razgledi na rdečo skalovnico, ki nenavadno goro poimeuje v Krvavico. Veličastna je Čemšeniška planina in vsi drugi vrhovi po Vrheh. Od tod je mnogo primernih previsov, ki nudijo razgled po dolini Save in še boljše poglede po Savinjski dolini. Pa tudi na planjave Pahorja in bogastvo vrhov, ki jih premorejo Savinjske alpe so ob lepem vremenu kot na stežaj odprta zemeljska nebesa. Prav želiš si, da bi lahko pogled shranil enkrat za vselej, pa čeprav veš, da se pokrajina ne spreminja tako naglo kot ljudje. »Vendar v tem še niso vsa spoznanja. Ko bi pokrajina hitreje spreminjala svoja obličja bi nemara tudi Krvavičniki in vsi drugi pesniški in nepesniški Guni ne bili več tako enkratni kot so se narodili in umirali ob mislih na svoje Vrhe...«

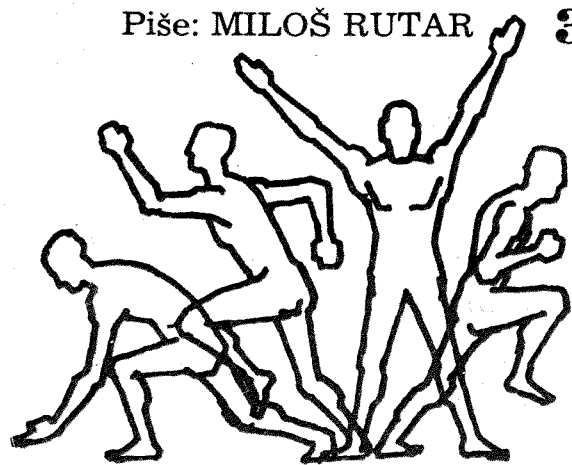
* Viri:

1. Lojze Požun: »Revirska četa 1941«, »Prispevki...«, 1961/1-2, str. 136, 137, 151, 152; Jernej Turnšek, Loke 44, (ustno) in prijava referentu za vojne zločine 23. 7. 1945; in Ivan Kuder, Vrhe 9, prijava 18. avgusta 1945, MR Celje (kopijo hrani V. H.), Leon Kudr, ustna dopolnila, julij 1977; J. A. Trbovlje, pismena 14. aprila 1962 in ustno dopolnilo Alojz Križnik, Tabor, ustno;
2. Rudolf Hanzlič in Lovro Pepel, Ojstriška vas – Tabor, ustno večkrat po vojni;
3. Ivo Ivačić: Pesnik na Vrheh, Večer, 11. marca 1977;
4. Vlado Habjan: Spomini..., »Celjski zbornik 1961«; »Perspektive« 1962, štev. 28-29, Ljubljana;
5. »Zbornik dokumenata...« VI/1 Beograd 1952 str. 258, 383, 391, 458

Piše: MILOŠ RUTAR

3

Borci in rekre- acija

Kako bomo preživeli
dopust na morju?

Človek je potreben dopusta: da spremeni okolje, se razvedri in odpočije, sprosti in si nabere novih moči. Morda se bo spet našel kdo z dvomom »Kaj mi je treba na dopust, saj sem v pokoju«. Kakšna zmota! Dopust je potreben vsakomur, mlajšim in starejšim. Kar pogledimo turistične noma-de, ko se pričnejo poleti valiti na Jadran in videli bomo, kolikšen je med njimi odstotek starejših. Da ne govorimo o jesenskih in spomladanskih mesecih, ko se v avtobusih v glavnem prevažajo šestdeset do sedemdeset let stari turisti, predvsem iz držav s turistično tradicijo!

Poprečen Slovenec preživi letni dopust na morju ali kar doma, le manjši del se odpravi v planine ali na smučanje. Ker imamo borci možnost izbire, se bomo odločili: petnajst dni morja bo dovolj, saj nam bo deset dni potepanja po planinah ali smučanju v zimskih mesecih še kako prav prišlo. Pravijo tudi, da je za starejše najlepši mesec za dopust ob morju prav september. Sonce manj pripeka, noči so hladnejše, živ-žava je manj in ne nezažnje bolj poceni je in tudi izbira je večja. Seveda se je treba zanimati, če so v bližini kampa, počitniškega doma ali hotela športni objekti.

Na morju bomo največ časa namenili kopanju in plavanju. Plavanje je zaradi vsestranskega vpliva najbolj koristna rekreacija, saj ima izreden vpliv na srčnožilni in dihalni sistem. Športni zdravniki priporočajo plavanje tudi za kategorijo ljudi slabšega zdravja, tistim, ki imajo funkcionalne hibe (invalidi), tistim z odvečno telesno težo, najmlajšim in tistim, ki so dosegli že visoko starost.

Naprej nekaj najnujnejših nasvetov. Sončenje naj bo v prvih dneh postopno in pred vstopom v morje si zmočimo telo. V vodo ne smemo nikoli s polnim želodcem, po uživanju alkohola in če se ne počutimo dobro, plavanje tudi ni priporočljivo! Plavajmo vedno blizu obale, da je v primeru potrebe možna hitra pomoč! Ne skačimo v morje na neznanim mestu in bodimo previdni pri vstopu in izstopu! Če ste se odločili za petnajstdnevni dopust ob morju, če ste si izbrali Novigrad, Pulj, Portorož, Strunjan ali celo Poreč (ki ima največ objektov in najbolj organizirano rekreacijo na Jadranu), bi dnevni program izgledal takole:

Jutranje razgibavanje: Ko se zbudimo, se v postelji dobro pretegnemo in z nogami vozimo »kolo«, dvigujemo boke in globoko, ritmično dihamo. Vse to traja štiri do pet minut pri na stežaj odprtem oknu. Nato se petnajst minut razgibavamo. Semkaj sodi striženje z nogami kot pri kravlju, privzdigovanje bokov in hrbta tako, da fiksiramo stopala pod omaro ter se dvigujemo in spuščamo v sedeč in ležeč položaj. Z vajami nadaljujemo kleče. Poklekne na obe kolena, zanožimo z levo in z desno nogo, naredimo predklon s celom do tal in krožimo z rokami kot pri kravlju hrbtno. Potem vstanemo in stopimo na prste, globoko počepnemo in krožimo z rokami kot pri plavanju prsno, z nogami mahamo izmenično naprej in nazaj, leva noga, desna roka in obratno. Na koncu poskakujemo z noge na nogo in s tresenjem rok sprostimo mišice in se umirimo. (Nekaj več smo se zadržali pri jutranjih vajah zato, ker bi nam morale preiti v »meso in kri«).

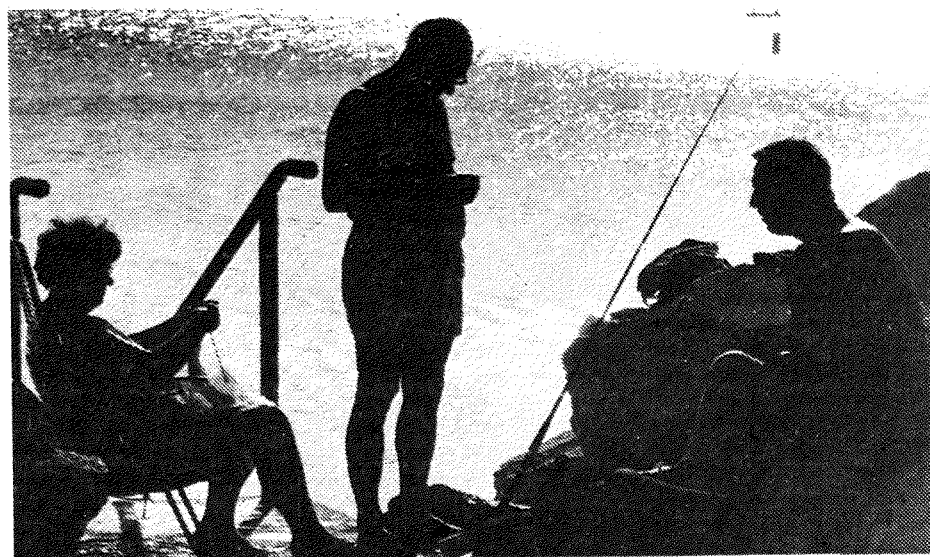
Po končanih vajah nas čaka topel in mrzel tuš pa zajtrk.

In zdaj k plavanju: Prvi in drugi dan naj bo bolj za zabavo. Tretji dan naj bo preplavna razdalja dolga že sto do dvesto metrov – tako, da vsak dan dopoldne in popoldne razdaljo povečujemo toliko, da bo po desetih dneh dopusta vsakodnevna norma do sedemsto metrov, štiristo dopoldne in tristo popoldne. Dopoldne nas čaka še balinanje, partija tenisa ali kegljanje na vrvi. Kaj popoldne? Na voljo so eno do dveurni sprehodi z ogledom znamenitosti kraja, obiski trimskih stez, ob dežju trimskega kabinata, tu je še kegljanje in veslanje s čolnom, kartanje, šah ali reševanje križank; vse po možnostih, iznajdljivosti in občutku. Pri kosilu ne bo škodil polič vina ali čaša piva, zvečer pa zabava ob glasbi in ples(zakaj pa ne?!), seveda do enajste ure, ko nas čaka počitek.

Kako je s kajenjem? Priporočljivo je, da ga zmanjšamo vsaj na polovico in naše počutje bo takoj boljše. Pri kajenju in pri pitju zmernost zaželeno. Na morju bodimo torej previdni, ne poležavamo in ne lenarimo ure in ure na soncu, ker je to škodljivo! Bodimo zmerni, tudi v plavanju in drugih rekreativnih vajah. Le tako bo dopust na morju koristen in prijeten, le tako se bomo sveži in z lepimi spomini vrnili domov.

Prihodnjic:

PRIJETNO JE JESENI V GORAH

Bodimo zmerni predvsem pri sončenju.

Pisal nam je tovariš Tito

Po bosanskih partizanskih poteh

Klicu partije in vesti se je, pripravljen za boj, že prve dni okupacije odzval tudi Stojan Indžić. Rodil se je v Prijedoru v Bosni. Že od leta 1951 živi v Ptuju. Zabeležil sem si nekaj njegovih spominov na začetek vstaje v Bosni, na boje na Neretvi in Sutjeski...

»... Bil sem delavec v opekarni. Nekaj dni pred vdorom sovražnika v našo domovino sem bil poklican v rezervo. V Dobroju sem bil ujet, a le za kratek čas. Po sedmih dneh mi je uspelo na cesti proti Zvorniku pobegniti. Zaposlil sem se v opekarni. Pa so nekega dne prišli ustaši in me aretirali. Direktor opekarne me je s svojim posredovanjem rešil. Morda sem se takrat prvič izognil smrti. Po tistem sem odšel v gozdove. Poiskal sem zvezo s prvimi bosanskimi partizani, ki jih je vodil dr. Mladen Stojanović. Med njimi sem se srečal tudi z Milanom Šljegovićem, Radetom Bašićem in drugimi. To je bilo nekaj dni pred organizirano vstajo v Bosni in Hercegovini, ki se je začela 27. julija 1941.

Že prvi dan vstaje sem sodeloval v akciji, ko smo uničili železniško progo med Prijedorjem in Banja Luko. Na Kozari smo se razdelili v manjše skupine in napadali manjše sovražne postojanke. Tako smo prišli do orožja in streliva. Naše enote so se tudi številčno okrepile.

Leta 1942 smo ustanovili prvo Miljkovićevo četo. V njej sem bil približno tri mesece. Za tem sem prišel v prvi Kozarški udarni bataljon. Leta je dobil nalogo, da se prebije v osrednjo Bosno, da napada četnike, ki so množično pobijali nedolžno prebivalstvo. Ubili so tudi dr. Mladena, ki so ga ujeli v partizanski bolnišnici v vasi Jašovka. V vasi Šnjegotina, kjer smo se neke noči zadrževali, je le malo manjkalo, pa bi nas obkolili in pobili. Toda bili smo spretnejši. In vendar smo imeli v tistih bojih, ki so trajali ves dan, približno deset mrtvih in sedemnajst ranjenih. Četniki so imeli mnogo več žrtev. V tistih bojih sem bil tudi prvič ranjen v roko. Toda že so sledili boji pod Grme-

čem, boji za osvoboditev Bihaća...

Zame in za vse borce je bilo brez dvoma najlepše doživetje, ko smo se - bilo je 7. januarja 1943 - srečali s tovarišem Titom. To je bilo v Srbski Jesenici z nami je plesal kozaračko kolo! Borci smo bili izredno veseli in srečni, da je med nami naš vrhovni komandant.

Stojan Indžić

Sledila je nova sovražnikova ofenziva. V tistih dneh sem ostal z večjo skupino borcev odrezan od svoje enote, pete brigade. Pridružili smo se sedmi Krajiški brigadi. Z njo sem tudi sodeloval v bojih na reki Neretvi. Ne spominjam se točno, kdaj smo osvobodili Prijedor, moj domači kraj. Dobro pa se spominjam izjemno lepega sprejem, ki so nam ga pripravili domačini. Osvoboditev Prijedora je bilo zanikanje sovražnikove propagande, ki je trdila, da so partizani uničili. Seveda se okupator ni sprijaznil z osvobodjenim Prijedorom. Zbral je najrazličnejše rodove svoje vojske, od četnikov, ustašev in Nemcev. Uporabil je letala, tanke. Morali smo se umakniti. V bojih smo uspeli zapleniti dva tanka. Enega smo takoj uničili. Tedaj je odšlo z nami v gozdove mnogo ljudi, od starcev do otrok. To je pomenilo veliko obremenitev pri naši mobilnosti. V nekaj naslednjih dneh smo v bojih s sovražnikom izgubili več kot tristo ljudi. Mnogo pa je bilo ranjenih.

Zal je premalo prostora, da bi lahko orisali celotno partizansko pot Stojana Indžića. To je bila zgodba prepletena s krvjo soborcev, zgodba o neomajnem tovarštvu, hrabrosti, vzdržljivosti.

Stojan je v vojni, v bosanskih gozdovih, izgubil dva brata; Mihajlo je padel na Kozari leta 1942, Lado pa nekje v vzhodnih krajih Bosne. Žrtev vojne je bila tudi Stojanova osem letna sestra Nevenka. Ubili so jo ustaši. Težko pričakovano svobodo je dočakal v Krškem.

Že sva mislila zaključiti pogovor pa se Stojan v mislih ponovno vrača v obdobje narodnoosvobodilnega boja. Pripoveduje o dogodku, ki se je pripetil na cesti med Banja Luko in Prijedorom. Sovražniku so postavili zasedo. Tako so onemogočili nemškega motorista in prišli do njegove opreme in motorja. Niso ga znali spraviti v pogon. Naložili so si ga na rame ter ga odnesli v postojanko. Tam pa smehu ni bilo konca. Seveda je zaplenjeni motor postal sila koristen za opravljanje kurirskih nalog...

Stojan pripoveduje, kako je v nekem boju z ustaši padel partizan Kojo Medić. Najprej so mislili, da je ranjen. Ponj sta odšla Božo Simatović in Mitar Bojanović. Mrtvega sta odnesla takorekoč izpred sovražnikovih cevi. Pri tem sta bila oba ranjena.

Vprašal sem tistega dne Stojana Indžića, kaj meni o vlogi borčevske organizacije danes. Dejal je, da se v popolnosti strinja z besedami predsednika ZBZ NOV Jugoslavije Kosta Nadja češ, da borčevska organizacija ni organizacija veteranov ni združenje bivših borcev, namreč je organizacija graditeljev socialističnih samoupravnih odnosov...

Se dolgo sva govorila tistega dne. Spet in spet so se nizali spomini, spomini v opomin in svarilo, da bi se takšna obdobja nikoli več ne ponovila.

Franjo Hovnik

Recept za stanovanje

Gradimo počasi in drago. Zamuja. Čas odnaša denar in kar je tudi važno, ljudje čakajo na stanovanja po pet let. V tem petletnem planu je načrtovana izgradnja 800.000 stanovanj, do sedaj je zgrajenih nekaj več kot polovica predvidenega števila. Zato je recept, ki si ga je »izmisli«¹ Sklad za solidarnostno stanovanjsko izgradnjo iz Kosovske Mitrovice toliko bolj razveseljav: tam so zgradili in konec lanskega leta vselili 450 stanovanj, od katerih niti eden ni v povprečju stal več kot 45 milijonov starih dinarjev.

V Mitrovici to takole tolmačijo: treba je vedeti, kaj, kdo in kdaj dela. In problemov - ni.

SVIJET - 20. julija 1979

Nismo prezadolženi

Na vprašanje, koliko je naša dežela zadolžena, je tovariš Kostić odgovoril: - Stopnja zadolženosti se giblje med 21 in 22 odstotki. Lahko rečem, da imamo v svetu izreden kreditni ugled in da - nismo prezadolženi.

Stopnja zadolženosti se računa: odplačilo vseh kreditov in anuitet v odnosu do deviznega priliva. Od skupnega deviznega priliva, potemtakem, odvajamo za dolgove 21 in 22 odstotkov.

VJESNIK - 15. avgusta 1979

Juljska bilanca

Prišel je juljski statistični bilten in, kakor piše NIN, številke govore, da so bile cene na drobno v juniju za 21 odstotkov višje kot 11 mesecev prej oziroma julija lani. Cene industrijskega blaga so se dvignile za 12 odstotkov in cene kmetijskih proizvodov od julija 1978 do maja letos za 20 odstotkov.

Po statističnem merilu so se življenjski stroški v enajstmesečnem obdobju povečali za 22 odstotkov. Kar se tiče izvoza, če primerjamo z lanskim letom, je v prvih petih mesecih letos zrastel za 19 odstotkov (znašal je 45 milijard dinarjev) in uvoz za 29 odstotkov (znašal je 94 milijard dinarjev). Skupni prejemki prebivalstva so se povečali za 30 odstotkov (od 292 na 404 milijarde dinarjev in skupni izdatki za kakšen odstotek manj od prejemkov).

»In tako smo prišli do že znanega inflacijskega nesmisla: blago je, denar je, a vendar se mora včasih tudi za najbolj običajni naslanjač čakati pol leta!«² zaključuje NIN.

POLITIKA - 17. avgusta 1979

Zakon mora spodbujati k večjemu pridelku

Franc Potočnik:

»Tudi novo obdavljenje specializiranih kmetij po dohodku bo, po mojem, znižalo obseg pridelkov. Res je, da ni še meril, kako bi to šlo, a če boš moral plačevati tem več, čim več boš pridelal, bodo šli kmetje nazaj k pridelovanju vsega, ker bi naj tam veljalo še naprej zdajšnje obdavljevanje po katastru. Zakon mora spodbujati k večjemu pridelku.

Hrano bi pocenilo in pomnožilo, če bi bilo kmečko delo razdeljeno in od-

kup zajamčen. Če nas zanimajo slovenske potrebe po hrani, bi morali izračunati, koliko milijonov litrov mleka potrebujejo letno, koliko mesa, sadja itd. Potem bi razdelili na kmete, koliko naj kdo česa predela in mu vnaprej zagotovili, da bodo to tudi odkupili po taki in taki ceni. Potem bi bil tistemu, ki bi sadjaril na kmetiji dovolj traktor, mulčer in škroplilnica, živinorejcu kosilnica ipd. To bi pridelovanje pocenilo. Zdaj drobnjakarstvo tudi ne gre več. Ena kravica in tisoč litrov mleka letno, to za dolinsko kmetijo ni nič. Drugače je v hribih. Tamkajšnjim kmetom ne bi smeli nalagati nobenih dajatev in bi morali biti veseli, da tam ostanejo in delajo. Prav gotovo je v primerjavi z dolino v hribih vsak liter mleka in vsaka kila mesa dražja, za trdnost države pa tudi veliko dragocenejša.«

DELO - 18. avgusta 1979

Tudi, če bi...

»Prepričan sem, da bi tudi takrat, če bi imeli nacionalni dohodek 12.000 dolarjev, še vedno imeli nestabilno gospodarstvo, ko pa smo zmogli porabiti dohodek 17.000 dolarjev!«³ Te besede je rekel, skoraj vzkliknil, eden od delegatov v svetu republike in pokrajine skupščine Jugoslavije ob koncu pogovora, ob poročilu zveznega izvršnega sveta o uresničevanju družbenega plana razvoja v minulih treh in pol letih in oceni razvoja v naslednjem letu in pol. Delegati so na seji sprejeli zaključke, s katerimi pooblašajo zvezni izvršni svet, da z dodatnimi ukrepi popravi naskladje v gospodarskih gibanjih, ki so, tako je bilo ocenjeno, takšna, da jemljejo vrednost že doseženim uspehom v razvoju.

NIN - 29. julija 1979

Najceneje v Sarajevu

Od vseh prebivalcev glavnih mest republik in pokrajin, najceneje stanujejo Sarajevčani - letna stanarina v tem mestu je 0,40 odstotka od cene stanovanja. Najvišjo stanarino plačujejo Novosadčani - letno 1 odstotek od vrednosti stanovanja. Vrstni red, po višini stanarine, ostalih je takšen: Beograd (0,98 odstotka), Ljubljana (0,97 odstotka), Priština (0,58 odstotka), Skoplje (0,79 odstotka), Zagreb (0,68 odstotka) in Titograd (0,55 odstotka).

Lani so najdražja stanovanja kupovali Zagrebčani - 10.480 dinarjev za kvadratni meter, medtem ko so Sarajevčani kvadratni meter stanovanja plačali 10.261 dinarjev. Najcenejša so bila stanovanja za prebivalce Prištine - 6391 dinarjev za kvadratni meter. Le malo več od njih so za stanovanje plačali Skopljanci, medtem ko so Beogradčani lani za kvadratni meter stanovanja plačali 9756 dinarjev.

NIN - 12. avgusta 1979

Pogled naprej

Do začetka dela rudnika in topilnice »Feni«⁴ v Kavadarcih je še več kot leto dni, pa se 120 rudarjev že pripravlja na izpopolnjevanje za to delo. Največja investicija v Makedoniji (8,90 milijard) ne bi uspela, če si ne bi pravočasno zagotovili kadrov, pravijo v tem kolektivu, ki se šele pripravlja za proizvodnjo. To bi morala biti običajna vest ob priložnosti pripravljanja in izgradnje vseh večjih objektov. Mi jo poudarjamo zato, ker je - izjemno redka. Mnogim kolektivom, vse tako kaže, je najpomembnejše, da se prereže vrstica, o kadrih pa bodo razmišljali potem, ko bo zaškrpalo. Zares so številni primeri, ki kažejo drastično odsotnost načrtovanja in pripravljanja kadrov za novo proizvodnjo.

MLADOST - 13. avgusta 1979